

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

חמישאה

שיחות מוסר חיזוק והתעוררות

בענייני עבודת ה'

ומהם שיחות

על סדר פרשיות השבוע

נסדר ונערך משיחות מוסר

שנאמרו במקחלות על ידי

הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה ועוד

פרשת וישב - חנוכה

ירושלים עיה"ק תובכ"א

תשפ"ג לפ"ק

הלימוד והחיזוק בחוברת
זו מוקדש להצלחה
ברוחניות ובגשמיות
למסייעים בהוצאה לאור

שיחות מוסר אלו הנדפסות בקונטרסי "מגיד דבריו
ליעקב" נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות רבינו
שליט"א.

ואם יימצא שגגה וטעות, איתנו תלין משוגתינו.
ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים הי"ו כי כל שגגה וטעות
יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא ידיעני על הטעות.

בתחילת החוברת נדפסת שיחתו של רבינו שליט"א
בחלק השני של החוברת נדפסו חידו"ת על פרשת שבוע,
מחידושי של רבינו שליט"א על התורה, וחלקם הגדול
רואים לראשונה מכת"י בחוברת זו.

בחלק השלישי של החוברת מצורף חידושים שונים
המלוקטים מקונטרס מערכותיו של רבינו שליט"א
בעניינים שונים.

בחלק הרביעי של החוברת מצורף מחידו"ת רבינו
שליט"א בסוגיות הנלמדות בדף היומי, או שאר חידו"ת
כפי אשר יכיל הגליון

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה לקבלת
הגליונות בדוא"ל:
8542164@gmail.com

ניתן להשיג את החוברות מידי שבוע מתחילתו בנקודות
המכירה וההפצה של י. בלוי בבתי הכנסת

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר

הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות

ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת וישב - חנוכה

מפתח העניינים

גנצחון החשמונאים בזכות התשובה

זכות מה עמדה לחשמונאים? / חזרו כולם בתשובה שלימה / החוט המושלש לא במהרה ינתק / אם יש איסורים אי אפשר להיות ניסים / העוסק בתורה ובגמילות חסדים נמחלים עוונותיו / הארה זו מתעוררת כל שנה ושנה / הנותן בים דרך - מאלול ועד חנוכה / בימים נוראים רק נפתחים שערי תשובה / תוספת הארה בימים אלו לתשובה / תשב אנוש עד דכא / ימים המסוגלים לרפואת הנפש / ביאור הגאון בעל בית עין זצ"ל בפרשת יהודה ותמור / עיקר סוף החתימה היא בחנוכה / ישראל החוטאים מתוך אונס חוטאים / ראייה מחג החנוכה על ההשתוקקות להשי"ת / הכל בעבור שלא זכינו למשיח צדקנו / יד פשוטה לקבלת התשובה / אין להתיימש מהתשובה כלל / חג חנוכה מיועד לתשובה במיוחד למי שנמצא בחשיכה / מדליקים בהם בחנוכה / מצוותה משתקעת החמה / חנוכה - להאיר את ימי הגלות החשוכה / בחנוכה ראויה להתקבל התשובה אף שלא התקבלה בעשי"ת / מעלת יום זאת חנוכה / לעורר פקודת עקרים ועקרות כעין ראש השנה - ביום זאת חנוכה / נעשה נס לשושנים / תואר שושנים למי שעושה תשובה / שני תקופות לשובה / כלל ישראל עשו תשובה ונקראו בתואר שושנים / אף בפורים שבו בתשובה ונקראו בתואר שושנה /

הטעם שלא נקבעו ימי חנוכה לימי משיח ושמחה -

טזדרך התשובה הראויה

סעודות חנוכה אם הם סעודות מצוה / מדוע לא קבעו לימי החנוכה ימי משיח ושמחה / עיקר הגזירה בפורים שנהנו מסעודתו של אחשורוש / מידת תשובתו נגד מידת משובתו / חייב איננו לבסומי / אכילת מאכלים מטוגנים בשמן / עיקר הגזירה על שהתרשלו בעבודה / חזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה / התרשלו בעבודה והתקיון של זה / תשובה בנקודת החטא / לשוב בנקודה שהוא מותר בה / למה חרה לך ולמה נפלו פניך / הלא אם תיטיב שאת / לנצל את ימי החנוכה לתשובה

כאחידושי תורה - חנוכה

ביאורים במטבע ברכת על הנסים לחנוכה

הלימוד בחוברת זו מוקדש לעילוי נשמות

מסעודה בת חסיבה	אליהו מאיר בן סימי	יפה בת עליה
שמועון בן עליה	יוסף בן אסתר	פיבי בת חסיבה
מסעוד בן אסתר	סימי בת חנה	מרגלית בת סימי
יצחק שלום בן צ'לחה חנה	שולמית בת כחילה רחל	יעקב בן עליה
תנצב"ה		

הלימוד בחוברת זו מוקדש לרפואת
מרדכי בן מורווריד אסנת
מיכל בת אסתר
אל נא רפא נא להם

נצחון החשמונאים בזכות התשובה

זכות מה עמדה לחשמונאים?

נראה בעזר האל ללמוד עוד יסוד גדול ולקח שצריכים אנו ללמוד בחג החנוכה. כרב הארכנו (פרק ב) על גודל הניסים והנפלאות שעשה הקב"ה לחשמונאים במלחמתם כנגד היוונים, רבים ביד מעטים, גיבורים ביד חלשים. ובזכות מה עשה לנו הקב"ה גם כה גדול ונפלא?!

חזרו כולם בתשובה שלימה

רב אחאי גאון ז"ל, בספר שאילתות (הנדפס מכתב יד ח"ב שאילתא לחנוכה דף קפ"ח) גילה לנו מה הסוד ומה העצה שעמדה לישראל בימים ההם, "והיו ישראל בזמן החשמונאים באימה ופחד גדול, וחזרו כולם בתשובה שלימה לפני הקב"ה, והיו רודפים אחר גמילות חסדים, והיו עוסקין בתורה יומם ולילה".

החוט המשוש לא במהרה ינתק

הרי לנו, כי כלל רב אחאי גאון ז"ל שלושה סיבות וטעמים שעמדו לנו לנצח את היוונים, תשובה, חסד, תורה. וכבר הארכנו על זכות התורה שעמדה לנו לישראל (ראה לעיל פרק ט ופרק י), וגם בזכות של החסד והצדקה בימי החנוכה (ראה להלן פרק טז), ובאמת זה הולך ביחד, אי אפשר לתשובה בלי תורה ובלי חסד, וכן להיפך, אי אפשר לחסד בלי תורה ותשובה, וכן הלאה, זה הולך ביחד, (וראה להלן בסמוך ד"ה ואם אנו רואים).

אם יש איסורים אי אפשר לחיות ניסים

על כל פנים מבואר לנו כי כלל ישראל בתקופה זו עשו תשובה גמורה, ורק בזכות זה נעשו להם הניסים העצומים, שהרי אמרו בגמרא מסכת עבודה זרה (יה). "אמר רבי מאיר אי לא איתעביד בה איסורא - מיתעביד ניסא, אי עבדה איסורא לא איתעביד לה ניסא", הרי לנו יסוד גדול שמי שעושה איסורים, שעובר עבירות (רח"ל), אין אפשרות שייעשו ויתרחשו לו ניסים. ובספר אגרא דכלה (פרשת תצוה כז כ דכ"ד ע"ד) כתב בשם הקדמונים (ע' שו"ת רשב"א ח"ד סי' רצו, וריב"ש סי' קעא) "אין גם נעשה בדבר טמא כי הטומאה היא מצד הסטרא אחרא", וכבר כתב כן רבינו האור החיים הקדוש זצ"ל (דברים כ ח), ועוד.

(* שתי שיחות אלו הנדפסות כאן, נלקחו מספר מגיד דבריו ליעקב - חנוכה, שיצא לאור בס"ד בשבוע זה, וכולל ט"ז פרקים בענייני אגדה ומוסר השייכים לחנוכה.

העוסק בתורה ובגמילות חסדים נמחלים עוונותיו

ואם אנו רואים שנעשו ניסים לישראל, בהכרח הטעם לזה הוא שלא היה בידם עוונות, והיינו על ידי תשובה, ולשון רב אחאי גאון ז"ל "וחזרו כולם בתשובה שלימה לפני הקב"ה", והיו עוסקים בחסד ובתורה יומם ולילה, על ידי זה נעשו נקיים ומצוחצחים מכל טומאה וזוהמה, וכמו שאמרו רבותינו (ברכות ה.) "כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים מוחלין לו את כל עוונותיו".

הארה זו מתעוררת כל שנה ושנה

ובהיות ובימים אלו התרצה הקב"ה לישראל בדור ההוא וקיבל אותם באהבה, וחולל להם ניסים באותות ומופתים, נמצא אם כן שבימים אלו מתעוררת הארה זו שוב בכל שנה ושנה (ראה לעיל פרק א), ואלו ימים המסוגלים לתשובה ולקרבה אל ה' יתברך.

הנותן בים דרך - מאלול ועד חנוכה

ובאמת הימים הללו של חג החנוכה מאז ומעולם הכין וזימן וייעד הקב"ה את הימים הללו לתשובה. וכמו שמביא תלמידו של רבינו מהר"ח ז"ל, הוא הגאון רבי חיים הכהן זצ"ל מארם צבא בספרו טור ברקת (הלכות ראש השנה סי' תקפא אות א), "אמרו חז"ל, הנותן בים דרך - מאלול ועד חנוכה", והיינו שדרשו רבותינו - ושורש הדברים בירושלמי מסכת שבת (פ"ב ה"ו וע"ש) - את הפסוק "הנותן בים דרך במים עזים נתיבה" (ישעיה מג טז), שהכוונה היא מאלול ועד חנוכה יש זמן של תשובה. שהרי ים' זו התשובה וכמו שאמרו (ילקו"ש תהלים רמז תשפט) "מה הים הזה פתוח לעולם אף התשובה פתוחה לעולם", והקב"ה "נותן בים דרך" הוא מודיע לנו את דרכי התשובה ואת הזמנים המסוגלים לה, שאלו הימים שמאלול ועד חנוכה.

בימים נוראים רק נפתחים שערי תשובה

אם חשבת "זהו זה, כבר עברו וחלפו להם ימי התשובה בחודש האיתנים, ועכשיו כבר מאוחר בשביל לעשות תשובה, נאכל לביבה וסופגניה!...", מגלים לך רבותינו שלא כן הוא, ולא רק בגלל שתמיד אדם יכול לעשות תשובה ולפעול ולהשיג מחילה, אלא משום שבאלול ובתשרי רק נפתחים שערי התשובה, אבל הם נשארים פתוחים עד המועד הזה, חג החנוכה, ורק בזאת חנוכה הוא גמר חיתום הדין של האדם (ראה להלן בפרק הנכחי ד"ה ובמיוחד).

תוספת הארה בימים אלו לתשובה

וביאר הגאון מהר"ח הכהן מאר"ץ זצ"ל (שם) עומק דברי רבותינו הנותן בין דרך מאלול ועוד חנוכה, "הם [רבותינו] ידעו דרך ה', כי בימים אלו נמצא תוספת הארה משאר ימות השנה למעלה, וזה היה מזמן שעבר שנתרצה הקב"ה לישראל כאמור", הכוונה למה שהקב"ה

נתרצה לישראל על חטא העגל, וקיבל תפלת משה רבינו ע"ה, "סלחתי כדברך" (שמות יד ט), שזה מתחיל מראש חודש אלול למשך ארבעים יום האחרונים שהם ימי רצון ורחמים, "ומאז ואילך", מראש חודש אלול ואילך, עד חנוכה, "הקב"ה בחסדו הוא פותח בים העליון דרך על ידי אורות עליונים שמתגלים בימים אלו, לפי שנאמר זה הים גדול ורחב ידים וכו' (תהלים קד כח), אמנם תנינא ואזלין וכמה מאריהון דיבבא ויללא כדאיתא בזוהר (ע' ח"ג דקמ"ט ע"ב), וכל אלו הם מתעכבים לעבור", כלומר שיש זמנים שיותר צריך התעוררות כדי לשוב בתשובה, כי יש כל מיני מעכבים, "אמנם בימים הללו הוא בחסדו יתברך "נותן בים דרך", אורות, "ובמים עזים נתיבה", ממשיך שם אותו נתיב לא ידעו עיט (איוב כח ז), והם נפתחים דרכי התשובה, כמו שאמרו חז"ל (איכה רבה פ"ג) תשובה נמשלה לים, והורה דרך לשבים, שנאמר (תהלים כח ח) טוב וישר ה', על כן יורה חטאים בדרך זה".

תשב אנוש עד דכא

ורמזו המפרשים (הובא בספר טעמי המנהגים עניני חנוכה סי' תתמ קו"א אות א) את היסוד הזה שחנוכה הם ימי גמר התשובה, בפסוק בתהלים (צ ג) "תשב אנוש עד דכא", ע"ד אלו שבעים וארבעת הימים שבין יום הכיפורים לחג החנוכה, כי כולם מקשה אחת של ימי תשובה והמתקה. "דכא" בגימטריא כ"ה, לרמזו על כ"ה בכסליו, תחילת ימי החנוכה, שבהם הוא גמר ימי התשובה, וסוף חיתום הדין.

ימים המסוגלים לרפואת הנפש

ובספר אמרי נועם לגאון מדז'יקוב זצ"ל (מאמרים לחנוכה אות כה) כתב כי תיבות "כי אל מלך רופא נאמן" עולות בגימטריא "להדליק נר חנוכה", לרמזו שימים אלו של חג החנוכה הוא זמן המשכת הרפואה. ואין לך חולי גדול מחולי הנפש מעוונותיה, וימים אלו מסוגלים לרפואת הנפש, על ידי תשובה המנקה ומצחצחת כל פגם וכתם.

ביאור הגאון בעל בית עין זצ"ל בפרשת יהודה ותמר

הגאון רבי אברהם דב מאווריטש זצ"ל, בעל ה'בת עין', ביאר בזה את הפסוקים שקראנו בפרשת וישב (פרק לח כד - כו) "ויהי כמשלוש חודשים ויוגד ליהודה לאמר זנתה תמר

על בעל ה'בית עין' זיע"א

א.

היה תלמידם של רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל ובעל ה'מאור עינים' ובעל ה'וישר דברי אמת'. היה איש קדוש רם ונשא, ולקראת סוף ימיו עלה לארץ ישראל שאלהיה השתוקק כל הימים, והתגורר

כלתך, וגם הנה הרה לזנונים. ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף. היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר, לאיש אשר אלה לו אנכי הרה. ותאמר הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה. ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני, כי על כן לא נתתיה לשלה בני, ולא יסף עוד לדעתה".

עיקר סוף החתימה היא בחנוכה

ומפרש הבת עין זיע"א, בהקדים דברי רבותינו על התשובה בימים הללו, וכך הוא פותח, **"איתא בכתבי האר"י ז"ל, שעיקר סוף גמר החתימה היא בחנוכה"**, וכמו שהארכנו על מעלת התשובה בימים הללו, ובוהו הוא מפרש את הפסוקים, **"ויהי כמשלוש חודשים"**, פירוש הדברים, **"היינו מראש השנה עד חנוכה שאז עיקר החתימה"**, כאשר עוברים שלשה חודשים מיום הדין, ראש השנה, וממשמשים ובאים ימי החנוכה, שהם עיקר גמר החתימה בדינו של האדם, **"על כן בא המקטרג על בני האדם לפני בורא עולמים ברוך הוא, שהוא מרומו בתיבת יהודה"**, כלומר, ויהי כמשלוש חודשים "ויוגד ליהודה לאמר", בא השטן המקטרג לפני "יהודה", היינו לפני הקב"ה ששמו מרומו בתיבת "יהודה", ומה רוצה המקטרג? - "לומר", אומר לפני הקב"ה, **"זנתה תמר כלתך"**, ומה הכוונה בזה? - **"היינו כנסת ישראל שדמתה לתמר (שמות רבה פר' לו ס"א), שהיא מכונה בשם כלה"**, תמר זו כנסת ישראל שנמשלו לתמר, כפי שנאמר בשיר השירים (ז ח) **"זאת קומתך דמתה לתמר"**, והיא זנתה, היא עזבה באר מים חיים והלכה אחר תאוות לבה, **"זנתה וסרה ממך, והלכה אחר זונתה, ולא די לה בזה שהלכה אחר תאוות לבה הרע, אלא שבנוסף לזה גם היא הרה לזנונים"**, כמו שאומר הפסוק "וגם הנה הרה לזנונים", לא די שהלכה אחר תאוותיה, אלא שהיא אף "הרה" אליהם, כלומר, היא דבוקה בתאוותיה ובמעשיה הרעים, **"הרה - היא בחינת דביקות, היינו שמעצמה היא דבוקה תמיד בתאוותה בלי שום גורם לזה"**, ומשכך, אומר השטן, בדין הוא שייחתמו כל ישראל לרעה (ח"ו), ובאמת **"ויאמר יהודה, הוא הבורא ברוך הוא, הוציאוה ותשרף עבור זה"**, מדת הדין מתעוררת ומתחזקת, ונגזר דינם של ישראל לרעה, והטעם הוא על **"שבכל שום גרמא ומניעה היא הרה לזנונים, רק מעצמה היא הרה ודבוקה לתאוות לבה הרע"**.

בעיר צפת. וברעידת האדמה המפורסמת שהיתה בערי הגליל בשנת תקצ"ז, היה אז רבי אברהם דב בבית מדרשו, וכשהרגיש ברעש ציוה על כל הנוכחים שלא יברחו אלא יבואו לידו, ואכן כמעט כל בית המדרש התמוטט אך היכן שעמדו הוא והגלווים אליו לא אירע דבר, בדרך נס ופלא.

מספרים עליו שארע ופעם אחת תפסוהו ישמעאלים ורצו להורגו, וביקש מהם שיביאו לו מעט מים לנשילת ידים כיון שברצונו ליטול ידים קודם שיאמר את הוידוי בקדושה ובטהרה. עד שהביאו לו את המים ונטל ידיו עבר שם איזה שר ערבי, וכשראה את הנעשה ציוה עליהם לעזוב מיד שהרי איש קדוש הוא, וכן עשו. והיה רבי אברהם דב זצ"ל עושה בכל שנה ושנה את אותו היום בו ניצל מידיהם ליום הלל והודאה לה' יתברך [וכפי הנראה שהיה אותו השר אליהו הנביא ז"ל].

ישראל החוטאים מתוך אונס חוטאים

אולם בשעה זו, כאשר עומדים ישראל במצב קשה זה, "היא מוצאת", לגזר דין הזה, "והיא שלחה אל חמיה לאמר, בהתנצלות של אמת, ששקר ענה השטן בזה שמקטרג על בני האדם שהמה דבוקים בגודל תשוקה לתאוות רעות", שולחת כנסת ישראל לבורא עולם, אמנם נכון הדבר שהלכתי אחר תאוות לבי, ואמת הדבר שסרתי מדרך הישר, אבל אין זה נכון שאני דבוקה בפנימיותי לתאוותי ולמעללי הקלוקלים, "כי האמת הוא כך, שרק לאיש אשר אלה לו - אנכי הרה", בפנימיות לבבי ובשורש נפשי ונשמתי אני דבוקה וקשורה בבורא עולם וחפצה לעשות את רצוני, ומה שלפעמים אינני סרה למשמעתי ועוברת על ציווי זהו רק משום טרדות הזמן, עול הפרנסה שמבלבל דעתי של אדם, ושאר מאורעות שמסיחים ומסיטים את האדם מן הדרך הסלולה. "פירוש, שאנחנו עמו, דבוקים רק בבורא עולמים ברוך הוא שהוא מקור החסד, וגמטריא 'אל"ה ל"ו'. ומה שאנחנו עושים לפעמים נגד רצון הבורא ב"ה, הוא רק מחמת רוב טרדת הזמן וטרדת הפרנסה ושאר מאורעות של בני האדם, אבל באמת בפנימיות הלב דבוקים אנחנו בגודל חיבה ותשוקה רק לבורא עולמים ב"ה".

ראייה מחג החנוכה על החשתוקקות לחשי"ת

וממשיכה כנסת ישראל ואומרת לפני הקב"ה, "ותאמר עוד לבורא עולמים ברוך הוא, ראייה אמיתית לזה", מה הראייה? - "הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה", שהכוונה בזה היא, "הכר נא למי החותמת - מרמז על השמן של נרות חנוכה, שהיה חתום בחותמו של כהן גדול (שבת כא:), והפתילים מרמז על הפתילות של נר חנוכה, והמטה מרמז על הכלי של נר חנוכה כידוע, כי תיבת 'המטה' עם הכולל גימטריא 'כלי', פירוש, מהמצות נר חנוכה שאנו מקיימים כמצות רצונך הקדוש, היא ראייה מפורשת שאנחנו הולכים רק אחר רצונך וחשוקים ודבוקים רק כך ולא ח"ו וכו', רק מה שאנחנו עושים לפעמים נגד רצונך הוא רק מחמת הנ"ל", מחמת האונס, מחמת שאור שבעיסה. כך אומרת כנסת ישראל לפני בורא עולם, הבט נא בורא עולם, וראה כיצד בזמן ששלטה ממלכת יון האדירה וגזרה גזירות קשות שאיימו לכלות את התורה ואת היהדות, קמו החשמונאים במסירות נפש ונלחמו ביוונים. ואם אמנם שידעו החשמונאים כי המה רק מתי מעט ויוצאים הם לקרב כנגד אימפריה עצומה, מכל מקום היו בטוחים כך שתושיעם בזכות מסירות נפשם, ואכן כך עשית, וזו ההוכחה הגדולה שבאמת בתוך תוכנו אנו דבוקים כך משתוקקים וחפצים בעשיית רצונך.

השתוקקות לקיום מצוות

ב.

וההשתוקקות לעבודת ה' יסוד גדול היא, להיות משתוקק ומצפה לקיום תורה ולקיום מצוות. לא להסיח דעת מהדברים הללו, שתמיד יהיו הדברים מצויירים כנגד עיניו. כמדומני ראיתי מובא

וזהו "הכר נא למי החותמת", הבט וראה אותו פך של שמן שהיה חתום בחותמו של הכהן הגדול "הפתילים", הפתילות אותם אנו מדליקים בכל שנה ושנה כזכר לאותו הנס, "והמטה", 'המטה' בגימטריא 'כלי', ואף הוא רומז על הכלי שבו שמנים את השמן להדליק בו את נר החנוכה. הבט וראה בורא עולם, כי לעולם איננו שוכחים את מעשי אבותינו באותם הימים,

בספר אורחות רבינו כי בימי החנוכה היה רבינו הגדול בעל חזון איש זצ"ל, מדבר מתכנן ומחכה ומצפה למצות לחג הפסח. היה שואל, "איפה נעשה את האפיית מצות?", "ומי יעבוד במאפיה?", "מי יהיה מרדד", "ומי יהיה האופה" וכו' וכו'. ולכאורה, עכשיו חנוכה, מי חושב על מצות לפסח, כולם חושבים על לביבות של חנוכה... אלא כאן אתה רואה את ההשתקקות והגעגועים. וזה עצמו מביא חביבות.

השתקקות להבנת ועמל התורה

אותו דבר בעסק התורה. המשתוקק להבין אמיתות הדברים, יגע ומשתדל אחריהם, טורח עליהם זמן וזמנים טובא, עוד הפעם חוקר לומד ומעיין, ממילא כשזוכה אחר כך שהדברים מתבררים לו, הם חביבים בעיניו מאד. כי הרבה הוא נתייגע עד שנתבררו ונתלבנו ונתבהרו הדברים, זה לא בא בהסח הדעת, זה בא בעמילות, בטורח, בהשתקקות. ולכן זה חביב בעיניו. לעומת זאת, מי שעל הדרך זה בא לו, בלי הטורח וההתאמצות, זה פחות חשוב אצלו.

* * *

פשתן של האתרוג לנרות חנוכה

וראיתי הנהגה יפה של תלמיד חכם אחד, בה רואים איך שכל כולו מחשבה והשתקקות למצוה. הנה לאתרוג שאנחנו קונים, יש פשתן שבו עוטפים את האתרוג. מה עושים עם הפשתן הזה אחרי החג? יש אחד שעושה סתימה לצינור אצלו... הרי זה פשתן משובח, עוטף את זה בצינור, ואנדי ליה זכות האתרוג שהצינור לא ידלוף... (עם האתרוג הוא גם יכול לסתום...). אבל המבין, ומי שאיכפת לו מהמצוה, וכך ראיתי על אותו תלמיד חכם, לוקח את הפשתן הזה ומשתמש בו לנרות חנוכה. הואיל ואיתעביד ביה מצוה חדא, נעביד ביה מצוה אחריתי (ברכות לט סע"ב). היה שומר את הפשתן הזה לחנוכה. בזה היה מדליק. גם זו הנהגה שלא מפורשת, זו לא הלכה. זו הנהגה של האדם לפי מדרגתו. אתה רוצה אתה יכול לסתום סתימה, ואתה רוצה אתה יכול לעשות מצוה. אין חובה הלכתית. אבל זה מראה על השתקקות לעשות עוד מצוה.

לחפש לעשות נחת רוח לה' יתברך

מי שאוהב מצוות, לא ישבע מצוות. תמיד מחפש עוד הידור ועוד חסידות ועוד דרך לעשות נחת רוח לבורא. לא כמו שיש מתאוננים ונאחנים, אוף, די, מספיק, גם התרי"ג זה די והותר..., לא כך. המחפש האמיתי, העובד האמיתי, כל כולו רק מחפש איך לעשות נחת רוח לה' יתברך.

ואף אנו מוכנים ללכת אחריו בכל נפשנו ולעשות רצונו בכל נפשנו ובכל מאודנו. (ראה עוד להלן סוף פרק יג ד"ה עד כדי, על השתוקקות במצות החנוכה).

הכל בעבור שלא זכינו למשיח צדקנו

ועל זה משיב הקב"ה, "ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני", מקבל הקב"ה את טענותיהם של ישראל, ודוחה את כל קטרוגי השטן, "ויאמר יהודה, הוא הבורא ב"ה, צדקה ממני כביכול אני חייב בזה, היינו הבורא ב"ה מודה להם שהמה צודקים, כי אני רואה שהאמת הוא שהמה דבקים רק בי", אכן צודקים בני חביבי שבאמת רצונם לעשות רצוני, "ומה שהמה עושים לפרקים נגד רצוני ח"ו", מה שטועים הם לעיתים והולכים אחר יצרם "הוא רק מחמת" כי על כן לא נתתיה לשלח בני", "ר"ל תיבת של"ה מרמז על משיח צדקנו, כמאמר הכתוב (בראשית מט י) "עד כי יבוא שילה", היינו מחמת שזה זמן רב שלא נתתי ומסרתי אותם לרועה נאמן הוא משיח צדקנו שיבוא במהרה בימינו אמן כן יהי רצון", בגלל שלא שלחתי עדיין את 'שילה' מלך המשיח, ועדיין הם בגלות, סובלים בכל מיני סבל ומתייסרים בייסורים שונים שמעבירים את האדם על דעת קונו, וזהו "צדקה ממני". עד כאן דבריו הנפלאים.

יד פשוטה לקבלת התשובה

על כל פנים בדברי הבת עין זצ"ל למדנו שהביא לנו מדברי האר"י ז"ל, ורמז את זה במקראות, על התשובה בימי חג החנוכה. ובספרי גדולי החסידות (ראה צמח דוד עמוד רלו מהדורה שניה, טעמי המנהגים חנוכה עמוד שסג), הובא בשם הגאון מהרצ"א מדינוב זצ"ל, שמי שיש לו עיניים טהורות וקדושות יוכל בימים אלו להבחין ולראות בחוש כעין יד ברקיע הפשוטה לקבל שבים, לקבל את אותם אשר מאיזה סיבה לא שבו בתשובה עד חנוכה, ועל כן צריך כל אחד ואחד לדעת את מעלת הימים הללו ולנצל אותם לתורה ולתשובה.

אין להתייאש מהתשובה כלל

ואסור לו לאף יהודי, יהיה מי שיהיה ובאיזה מצב שיהיה, לייאש את עצמו ולחשוב, "הכל נכון, אבל לא עלי מדובר. אני כבר הרחקתי לכת, התרחקתי מה' יתברך הרבה, ואין לי תקנה!". חלומות הוא ידבר! כי באמת אין יהודי שהתרחק מהבורא ואינו יכול לשוב ולהתקרב אליו. שהרי גם מי שחטא והתרחק הרבה, לא עשה כן מחמת רצון להתרחק ולהתנתק ח"ו, אלא אך מטרדות היצר הבוער בלבו תמיד, ועדיין יושב הקב"ה ומצפה שבנו חביבו, ישים לב אל האמת הפנימית שבו, זו שרוצה לעשות ולקיים רצון בוראה, וישוב אליו.

חג חנוכה מיועד לתשובה במיוחד למי שנמצא בחשיכה

ואדרבה, חג החנוכה מיועד במיוחד ובמסויים עבור אותם האנשים שנמצאים בחשיכה, במקום תוהו ושימון, להאיר עתה את הנר שלהם, "נר ה' נשמת אדם", ולשוב למוטב. ורבותינו המפרשים (ברכת טוב פרשת וישב דנ"א ע"ב) הביאו לזה רמזים רבים מהלכות חנוכה, כגון אותה ההלכה שלכתחילה צריך להדליק נר חנוכה למטה מעשרה טפחים (שו"ע או"ח סי' תרעא ס"ו), לומר לך כי על אף שלעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה (סוכה ה), מכל מקום במועד זה יורד האור גם למטה מעשרה, וגם מי שנמצא במצב ירוד כל כך שאינו דבוק בשכינה כלל, יכול עתה להדליק את האור' ולהתעלות.

מדליקים בהם בחנוכה

וכן יש לזה רמז - כמו שאמר בעל חידושי הרי"ם זצ"ל (ראה אמרי אמת דף ק ע"ב חנוכה ליל ז') - ממה שאמרו רבותינו במסכת שבת (כא): "פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת", ופשט הגמרא הוא שגם באותם סוגי שמינים ופתילות שאינם דולקים בקלות כל כך ואסור להדליק בהם את נרות השבת מחשש שיבוא האדם להטות את השמן בשבת, מותר להדליק בהם בחנוכה. אבל יש בזה עוד רמז בדברי הגמרא, כי גם אותם פתילות ושמינים שאין מדליקים בהם בכל השנה, אותם אנשים שבכל השנה אינם מאירים [כי נפ"ש האדם משולה לנר, פתילה, ושמן], עתה בימי החנוכה, מדליקים בהם. הנרות האלו הם הנשמות של האדם, כמו שכתוב "נר ה' נשמת אדם" (משלי כז), וגם נר כזה שלא מדליקין בו בשבת, כזה שאין מדליקין בו בכל השנה ואפילו בשבתות אין לו שום התעוררות, מתי כן יכולה להיות לו התעוררות והארה? - "מדליקין בהן בחנוכה". ימי החנוכה מסוגלים להאיר את נשמתו ולרומם אותו. אם הם יבואו עם רצון לדלוק ולבעור בעבודת ה', יסייעו להם מן השמים ויצליחו בעדם בימים המסוגלים הללו.

מצוותה משתשקע החמה

ולכן גם "מצוותה משתשקע החמה" דוקא. כי סגולתם וייחודם של אלו הימים להאיר את נפשותם של אלו 'ששקעה עליהם החמה', והחשיך עליהם עולמם (ראה בית אהרן פרלוב חנוכה דמ"ה ע"ב).

חנוכה - להאיר את ימי הגלות החשוכה

המועד האחרון שנקבע ונתקן לנו מכל המועדים שיש לנו, הוא חג החנוכה. לא היו חגים נוספים לאחר מכן. הסיבה היא, כיון שהיה זה כמאתיים שנה קודם חורבן הבית

ויציאתנו לגלות, ולכן ניתן לנו חג זה, בכדי שגם כאשר יבואו על ישראל ימי חשיכה בגלות הארוכה והחשוכה הזו, גם כאשר יהיו שישקעו בחושך תאוות לבם ויצרם, יוכלו להאיר את החשיכה בימים אלו. להדליק את נרות החנוכה בתוככי לבבם. ואשרי מי שזוכה לנצל את הימים האלו לתשובה שלימה, ופועל ומשיג בנקל מה שאיננו יכול להשיג בכל השנה כולה.

בחנוכה ראוייה להתקבל התשובה אף שלא התקבלה בעשי"ת

ובספר טעמי המנהגים (עניני חנוכה עמוד קז) מביא בשם האדמו"ר הגאון רבי צבי אלימלך מדינוב זצ"ל, בעל בני יששכר ועוד, שאמר, שבימי החנוכה מקבלים את תשובתו של אדם אף אם לא קבלוה בימי הרחמים והרצון, עשרת ימי תשובה ויום הכפורים. וזהו דבר נפלא מאד! שאף אם יש לו לאדם דברים המעכבים את התשובה שמחמתם לא קבלו את תשובתו בימי התשובה, מכל מקום בחג החנוכה, המיועד דוקא לאותם האנשים השרויים בעומק החשכה, יש כח לקבל את תשובתם ולהוציאם לאורה.

מעלת יום זאת חנוכה

ובמיוחד ביום "זאת חנוכה", האדמו"ר רבי ישראל מרוז'ין זצ"ל התבטא ואמר, שמה שהצדיקים יכולים לפעול מה' יתברך בראש השנה ויום הכפורים, יכול יהודי פשוט לפעול ביום "זאת חנוכה" (הובא בספר אביר יעקב מהדו"ח, מאמרי חנוכה לזאת חנוכה שנת תשי"ז). כי ביום זה - לימדנו בעל בת עין זצ"ל (הנ"ל פרשת וישב עמוד סד ושם נסמך) בשם האר"י ז"ל (הנ"ל) הוא גמר החיתום, שאף על פי שהמשפט בראש השנה, ואחר כך עשרת ימי תשובה, ויום הכיפורים, והחיתום בהושענא רבה, אבל עדיין עד "זאת חנוכה" המשפט נמשך, ההחלטה הסופית, הגמורה, זה בשמיני של חנוכה.

לעורר פקודת עקרים ועקרות כעין ראש השנה - ביום זאת חנוכה

ובספר בני יששכר (מאמרי חודש כסליו מאמר ב אות י) כתב: "מרגלא בפומייהו דרבנן רבותינו כת הקודמים, אשר בחנוכה יש מקום לעורר פקודת עקרים ועקרות כעין ראש השנה,

דברים המעכבים את התשובה

ג.

שהרי ישנם כ"ד דברים המעכבים את התשובה, כמו שהביא הרמב"ם (פ"ד מהל' תשובה ה"א). וצריך לדעת שגם אותם הדברים המעכבים את התשובה, אינם מונעים את התשובה מלהתקבל, אלא מעכבים בלבד, וכמו שסיים שם הרמב"ם (ה"ו). והיינו, כי בכל פעם שיהודי עושה תשובה, מסייעים בידו מן השמים לשוב. ומי שיש בידו מאותם כ"ד דברים, אין לו את אותה הסיעתא דשמיא והוא צריך להתאמץ בכפל כפלים ולהתחזק ביותר בתשובתו. אך אם שב - שערי תשובה מעולם לא ננעלו ולא ינעלו.

הנה לדעתי עיקר הענין עיקר הסגולה ביום האחרון הנקרא בפי כל זאת חנוכה", והוא מבאר הדברים על פי סודות התורה.

נעשה נס לשושנים

אחד מרבותינו הראשונים, רבי מרדכי ז"ל, חיבר את הפיוט המפורסם "מעוז צור" [אותו נהגו לשורר בכל תפוצות ישראל במשך דורות, וכבר חד מן קמאי בעל תרומת הדשן ז"ל היה נוהג לשורר פיוט זה (לקט יושר עמוד לו ועמוד קנב)], ובתוך הפיוט הוא אומר "ומנותר הקנקנים - נעשה נס לשושנים", ולכאורה יש להבין מדוע החשמונאים נקראים שושנים?! ובאמת לא רק בחנוכה מצאנו "שושנים", אלא גם בפורים מצינו "שושנים", שהרי כך מתחיל הפיוט שנהגו לפייט אחר קריאת המגילה "שושנת יעקב צהלה ושמחה". כיצד הגיעו לכאן השושנים הללו?!

תואר שושנים למי שעושה תשובה

ונראה להסביר, על פי מה שדרשו רבותינו בילקוט שמעוני על תהלים (רמז תרעא ורמז תשמו) על הפסוק "למנוצח על שושנים לבני קרח" (תהלים מה א), "כל העושה תשובה מעבירה שבידו, הקב"ה מוסיף וקורא לו שם חביב, בוא וראה בבני קרח, עד שלא עשו תשובה לא נקראו שושנים וידידים, משעשו תשובה נקראו שושנים וידידים שנאמר על שושנים לבני קרח", הרי ששושנים הוא שם של חביבות למי שעושה תשובה.

שני תקופות לשושנה

והטעם לכינוי של "שושנה", כי השושנה יש לה שתי תקופות, בתקופה האחת היא יבשה וכמושה, אבל בתקופה שלאחר מכן היא פורחת ומפיצה סביבה ריח טוב ונעים. ואף בעל תשובה כן הוא, מתחילה הוא היה יבש, כמוש, אבל לאחר ששב בתשובה הרי הוא פורח ומלבלב, קרוב וידיד (רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ו).

כלל ישראל עשו תשובה ונקראו בתואר שושנים

ומאחר וכלל ישראל שבו בתשובה בזמן המלחמה, בזכות זה שבו להיות רצויים וחביבים לפני הבורא, ונקראו בשם החיבה "נעשה נס לשושנים".

אף בפורים שבו בתשובה ונקראו בתואר שושנה

ולפי זה מובן מדוע מפיטים אף בפורים "שושנת יעקב", שהרי בזמן שבו עמדה גזירת המן על ישראל לכלות אנשים נשים וטף, שבו כל העם בתשובה שלימה, וכמו שנאמר

במגילת אסתר (ד ג) "שק ואפר יוצע לרבים", ובגמרא במסכת מגילה (יד.) אמרו רבותינו, "גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירום למוטב ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב". ובהיות ושבנו ישראל בתשובה אם כן בדין הוא שיקראו בשם החיבה והחביבות "שושנים", "שושנת יעקב".

הטעם שלא נקבעו ימי חנוכה לימי משתה ושמחה - ודרך התשובה הראויה

סעודות חנוכה אם הם סעודות מצוה

נחלקו הראשונים על הסעודות בימי חג החנוכה אם הם "סעודות מצוה" אם לא, ודעת המהר"ם מרוטנבורג ז"ל (הובא בטור סי' עתר) שסעודות החנוכה אינם נחשבות לסעודות מצוה, לפי שלא תקנו את ימי החנוכה לימי שמחה כיום הפורים, אלא לימי הלל והודאה, וכן פסק מרן ז"ל בשלחן ערוך שם (סי' עת"ר ס"ב). (וראה עוד לעיל פרק י"ד"ה ומסיים).

מדוע לא קבעו לימי החנוכה ימי משתה ושמחה

ורבינו יואל סירקיש זצ"ל בביאורו "בית חדש" - ב"ח - כתב לתמוה על זה, ויש בדבריו יסוד נפלא, "ואיכא למידק", ויש לעיין, ויש להקשות, "היא גופא קשיא", עצם הדברים יש בהם שאלה, "למה לא קבעום לימי החנוכה למשתה ושמחה כמו בפורים", שיהיו ימי החנוכה אף הם ימי משתה ושמחה כמו בפורים שאנו עושים אותו במשתה ובשמחה, הרי שניהם מדברי סופרים.

עיקר הגזירה בפורים שנהנו מסעודתו של אחשורוש

ומתריץ הב"ח, "ונראה, דבפורים עיקר הגזירה הייתה לפי שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ועל כן נגזר עליהם להרוג ולאבד את הגופים שנהנו מאכילה ושתייה של איסור ושמחה ומשתה של איסור, וכשעשו תשובה עינו נפשותם, וכמו שאמרה אסתר "לך כנוס את כל היהודים ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים" וגו' (אסתר ד טז), ולפיכך קבעום למשתה ויום טוב לזכור עיקר הנס", כי תמיד מה שתיקנו חז"ל "זכר לנס", הוא כעין שאירע הנס עצמו, ועל כן קבעו את פורים ימי משתה ושמחה, זכר לתענית שעשו לתקן החטא שנכשלו בסעודה. וכמו שמבואר בגמרא (מגילה יב.) ששאלו את רבי שמעון בר יוחאי על מה נגזרה עליהם הגזירה בימי המן, ואמר להם רבי שמעון, מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. והיות והגוף נהנה מן האכילה, המן הרשע גזר להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, גזירה היא על הגופות, לכלות את ישראל. והתשובה הייתה עינוי הגוף בתשובה.

מידת תשובתו נגד מידת משובתו

שהרי כך לימד אותנו רבינו יונה ז"ל בספר שערי תשובה (ש"א אות מז) כי מעיקרי התשובה היא, שתהיה "מידת תשובתו נגד מידת משובתו", כלומר במה שאדם היה לקוי ושובב - בו הוא צריך לעשות את התיקון. ומה היה התיקון לחטא הזה שאכלו ונהנו מסעודתו של

אותו רשע? "אל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים", שלשה ימי צום כנגד האכילה האסורה, שחטאו בגוף באכילת איסור בסעודתו של אותו רשע. וכשעזר הקב"ה ועשה להם את הנס העצום והציל אותם מידי המון, תקנו ימי משתה ושמחה מענין הנס.

חייב איניש לבסומי

כי כל תיקון שרבותינו מתקנים הוא כעין המאורע שהיה, וזה פשר מה שמצינו בחג פורים מצוה מיוחדת - לשתות יין, וכמו שאמרו חז"ל (מגילה ז): "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע". אף על פי ששתיית יין באופן מרובה מגונה בדרך כלל אצל רבותינו, כמו שאמרו (ברכות כט): "לא תרוי ולא תחטא", כלומר, אל תשתה יין ותשתכר ואל תבוא לידי חטא, מכל מקום בחג הפורים הצטוונו בזה, והטעם בזה לפי פשוטו הוא משום שהנס התגלגל על ידי משתה היין שעשתה אסתר לאחשורוש והמון, בו הביאו יין, ועל כן מצוות היום היא שתיית יין (ראה אבודרהם סוף סדר פורים ובספר בנין חיים סימן י').

אכילת מאכלים מטוגנים בשמן

וגם מה שנוהגים כל ישראל לאכול מאכלים המטוגנים בשמן בחנוכה, שכן נהגו בכל קהלה ובכל עדה לעשות מאכלים מטוגנים בשמן (ע' שערי ימי החנוכה פ"א אות יג, פרי אליעזר פ"ט, ובספר "עמק הסופנים"), הוא משום הנס שנעשה בפך השמן, כי כך הוא כל מנהג שנהגו זכר לנס, דומה הוא לעיקר הנס. [ויש שמקיימים את "הלכות סופגניות" בהידור... ויש גם "מהדרין מן המהדרין" בהלכות אלו... אבל בסמוך נראה ונלמד מה עיקר העבודה וזכרון הנס של חנוכה].

עיקר הגזירה על שהתרשלו בעבודה

ממשיך הב"ח את תירצו, והחילוק בין פורים שנקבע לימי משתה ושמחה לחנוכה שלא נקבע לימי משתה ושמחה, "אבל בחנוכה עיקר הגזירה היתה על שהתרשלו בעבודה", מה הסיבה שנגזרו עליהם כל הגזירות הקשות של היוונים? בגלל שנתרשלו בעבודה, בעבודת המקדש. "ועל כן היתה הגזירה לבטל מהם העבודה, כדתניא בברייתא (אוצר המדרשים אייזנשטיין עמוד קצג ד"ה דור) שגזר עליהן אותו הרשע לבטל התמיד, ועוד אמר להם", אנטיוכוס לחייליו, "מצוה אחת יש בידם, אם אתם מבטלין אותה מידם - כבר הן אבודים, ואיזה? - זה הדלקת מנורה שכתוב בה "להעלות נר תמיד" (שמות כו כ), כל זמן שמדליקין אותן הן עומדין וכיו", והם קיבלו פקודתו, וכך עשו, מנעו מנר התמיד, וכיצד? - "עמדו וטימאו כל השמנים", הרי לנו שעיקר הגזירה הייתה על העבודה, על עבודת המקדש, קרבן התמיד, הדלקת הנרות. הנר הוא סימן לחכמה, וכמו שאמרו רבותינו (בבא בתרא כה:) הרוצה להחכים ידרים שכן מנורה בדרום, ולכן היוונים טמאו את כל השמנים מפני שרצו לפגום את כל החכמה של ישראל.

חזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה

אבל כיון שראו כלל ישראל שהתירשלו בעבודה, וראו את הגזירה שהיא על הענין הזה שבטלו מהם את קרבן התמיד ואת עבודת הדלקת המנורה, עמדו כנגדם החשמונאים הכהנים במסירות נפש, "וכשחזרו בתשובה", כלל ישראל, "למסור נפשם על העבודה", ובוה כבר תיקנו שורש הגזירה, שנגזרה בגלל התירשות העבודה, וכיון שמוכנים למסור נפש עבודה, ממילא "הושיעם ה' על ידי הכהנים", החשמונאים שהיה כהנים, "עובדי העבודה בבית ה'", על כן נעשה הנס גם כן בנרות, תחת אשר הערו נפשם למות על קיום העבודה", שהרי על זה יצאו למלחמה, לקיים את עבודת המקדש כהלכה, ומשום כך אף הנס נעשה בשמן, בגלל שמסרו נפשם על השמן לעבודת הנרות, "ולכן לא קבעום אלא להלל ולהודות, שהיא העבודה שבלב", שהרי 'עבודה' היא עבודת הקרבנות, עבודת המקדש, והיא היא עבודה שבלב, וזו תפלה הלל והודאה, וזו תכלית העבודה בימים הללו של חג החנוכה. זה ה"זכר לנס".

התירשלו בעבודה והתיקון של זה

המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל הוציא מדברי הב"ח האלו יסוד גדול ונפלא. הרי לנו, שתמיד העונש בא לפי ביטול המצוה שעשו, במידה כנגד מידה. שהרי שהסיבה שבאו על ישראל כל אלו הגזירות על ידי היוונים, משך חמישים ושתים שנה (כדברי הרמב"ם באגרת תימן, הובא בפרק ג ד"ה וכאן הרמב"ם), הוא משום שהתירשלו בעבודה, לפיכך העונש היה בביטול העבודה. והיו אז צרות רבות על ישראל כידוע, ומדוע היה כל זה? - מפני שהתירשלו בעבודה. ומי שיש לו לב שומע, מרגיש שלא אמרו כאן שפסקו מן העבודה לגמרי ח"ו, אלא שהתירשלו מן העבודה, התרפו ונחלשו בה. ועם שהמשיכו את העבודה, אבל היה כאן רפיון ידים וחולשה בעבודה. וזה כענין שאמרו רבותינו (שבת קד.) הבא ליטמא פותחין לו. היות וכלל ישראל התירשל בעבודה, פתחו להם ובאו היוונים ובטלו מהם את העבודה לגמרי. וכשראו החשמונאים את מצב הדור עמדו והתחזקו, וכאשר באו החשמונאים והתעוררו יחד עמם כל ישראל לשוב בתשובה, תקנו את הדבר הזה גופא, ותחת התירשותם בעבודה באו עתה ומסרו את נפשם עליה, והיה מעשה זה חשוב לפני הקב"ה ובזכות כך התרצה להם ועשה להם את הניסים והנפלאות.

תשובה בנקודת החטא

הרי לנו, שבדיוק בנקודה שבה חטא האדם, עליו לשוב בתשובה. ועל כן כל אחד בבואו לשוב, צריך להתבונן עמוק עמוק בתוך נבכי לבבו, והרי "לב יודע מרת נפשו" (משלי יד י), ובדבר בו הוא צריך חיזוק שם יתחזק. שם יתאמץ להשתפר ולהתקדם יותר ויותר.

לשוב בנקודה שהוא מתרפה בה

והנה הבה ונתבונן, כשאדם רוצה להתעורר ולהתחזק, אדם תופס את עצמו לידיים ואומר לעצמו, "עלי להתעורר עכשיו שלא אמצא את עצמי אחרי מאה ועשרים כבן שנתיים ימים!", במה אדם מתחזק?! באיזה דבר אנחנו רואים שאדם הולך ומתחזק? - בדרך כלל, במה שקרוב אליו ובמה שקל לו. אבל אם נאמר לו לך ותתחזק דוקא בדבר שבו אתה רפוי, הוא יגיד לך, "חכה, קודם אתחיל עם מה שקל לי ואחר כך אגיע גם לזה". אמר המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, כאן אנחנו רואים שצורת העבודה היא לא כך. על האדם לדעת, כי דוקא במה שהוא התרשל ובמה שהוא פגם - בזה הוא צריך להתחזק. על האדם להכיר את עצמו ולבחון איפה הענין שבו התרשל וממנה נובעת הירידה שלו, ודוקא שם, בנקודה הזו שבה הוא נחלש, יעשה את התיקון.

למה חרה לך ולמה נפלו פניך

ויסוד זה למדנו בפרשת בראשית, בעת שהביא קין מנחה להקב"ה מפרי האדמה אשר לו, והקב"ה לא שעה אל מנחתו, אחרי שקין בחר להביא מהסחורה הגרועה שלו, ונפלו פניו של קין, ואמר לו הקב"ה "למה חרה לך ולמה נפלו פניך, הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ" (בראשית ד ו). ולכאורה אינו מובן, וכי קושיא היא זו "למה חרה לך ולמה נפלו פניך?!", הלא הקב"ה לא שעה אל מנחתו, וכי יש לך צער גדול מזה?!

הלא אם תיטיב שאת

וביאר המשגיח מרן הגר"י לוינשטיין זצ"ל על פי דברי הרמב"ן, שיש צער ויש צער. כאשר אדם חטא, אמנם עליו להצטער על עוובו את ה', אך צריך שיהיה צער זה, צער המביא אותו להשתוקק לעשות מכאן ולהבא את רצון הקב"ה מבלי מעכב. צער שבא מחמת התעסקות יתירה עם העבר, ואשר איננו מביא את האדם לשנות את דרכו ולהיטיב את מעשיו, אלא רק מביאו לייאוש ולדכדוך, אין בו ענין כלל, ואדרבה, אף הוא עון הוא. וזהו שאמר הקב"ה לקין "למה נפלו פניך", מדוע זה מצטער אתה מבלי הרף, בצער שאינו מביא לך דבר מלבד מה שהוא 'מפיל את פניך'. זה שתשב ותבכה ותצטער שלא התקבלה המנחה שלך, לא יועיל כלל. במה תלויה התקנה שלך? רק בדבר אחד. הלא "אם תיטיב שאת", הבט וראה שיש באפשרותך להסתכל על העתיד, לשפר את דרכיך, אם תיטיב את הקלקול שלך, את צרות העין שלך, ואם תיטיב אותם - "שאת", לשון התנשאות והתרוממות, תתנשא ותתרומם מהנפילה שלך, כאן יהיה התיקון שלך. "ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ", אם

לא תיטיב את דרכיך ואם לא תתקן את מעשיך, לא תתקן את הענין הזה שבו קלקלת, כל הזמן החטא הזה ימשיך להיות רובץ עליך, ולא תוכל להתפטר ממנו. תמיד תישאר באותו המקום והחטא ימשיך "לרבוץ" אצלך. מפני שעל האדם לחפש את הפתרון דוקא בשורש הקלקול שלו.

לנצל את ימי החנוכה לתשובה

וממילא כאשר אדם רוצה לנצל את הימים הללו של חג החנוכה שמסוגלים כל כך לתשובה (ראה עוד לעיל פרק יא), עליו לראות ולשים אל לבו לתקן דוקא את אותם הדברים בהם הוא נכשל, בדברים שהוא מתרפה בהם. להיטיב את דרכיו, ואז אז - "שאת", יזכה על ידי התשובה להתנשא ולהתרומם, להתקדש ולהתקרב אל הבורא יתברך, כפי שעשו החשמונאים ושאר ישראל בזמנם, וכאשר שבו בתשובה באלו הימים ראו לנכון להתחזק דוקא באותה הנקודה ובאותו הענין שהיו צריכים בו חיזוק, בעבודה, והוא צדקה וגמילות חסדים (וראה בזה להלן פרק טז), ובפרט שצדקה מכפרת על כל עוון וחטא (ראה להלן שם).

חידושי תורה - חנוכה

ביאורים במטבע ברכת על הנסים לחנוכה

הענין שמלכות יון רצתה להעביר את ישראל
דווקא מהחוקים*.

כאשר נתבונן ונבדוק מה גזרה מלכות יון
לבטל ולהעביר [ועיין היטב בספר בתי
מדרשות ח"א (דף ק"ג) ובהערות שם], מלבד שלא
יעסקו בתורה, נמצא שהם גזרו על השבת², על
המילה³, על ראש חודש⁴, ועל מקוה וענין
טבילת הנשים⁵. ומענין הדבר שמצאתי לנכד

א.

במטבע תפילת על הנסים נאמר: "בימי
מתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי
ובניו, כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך
ישראל לשכחם תורתך ולהעבירם מחוקי
רצונך" וכו'. ויש להבין מדוע תיקנו בית
חשמונאי את הנוסח מחוקי רצונך ולא כרגיל,
מצותיך, מדוע באה ההדגשה על החוקים, ומה

א. עיין שבת (כ"א ב') וברש"י ז"ל שם ומבואר דתפילה זו תקנו בית חשמונאי. ונודע שבתיבות התפילה
סידורן ובחירתן יש עומק לפנינו מעומק, וטובא טובא גניז בהו וכאשר כתבו הגאון פני יהושע ברכות
(כ"ח ב'), והגאון יעב"ץ ז"ל בהקדמה לסידורו, והגאון רבי חיים וולז'ין ז"ל בספר נפש החיים (ש"ב פ"י
ואילך), והגאון חיד"א ז"ל בספרו שו"ת חיים שאל ח"ב (ס"ס י"א) ובספרו שו"ת טוב עין (סימן י"ח אות
ל"ה ואות מ'), וכן הוא בשו"ת רבינו החתם סופר ח"ו (סימן פ"ד), ובצוואה שבסוף שו"ת אגודת אוזב מדברי
ועוד, ונתבאר בחיבורי עטרת משה בס"ד, השי"ת יזכני להוציא לאורה בקרוב לתועלת שוחרי תורה
ותושיה אמן.

ב. כמבואר במגלה יונית (פסקא י"א ול"ה נדפסה בסדר עבודת ישראל), וכן כתב רבי דוד אבודרהם ז"ל בספרו
(באור ענין חנוכה), וכן הוא ביוצרות לשבת חנוכה, ביוצר לשבת שניה דחנוכה. ועיין סנהדרין (מ"ו א')
מעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים ע"ש.

ג. כנזכר לעיל, וראה ביוצר לשבת ראשונה דחנוכה.

ד. כנזכר לעיל, וביוצר לשבת שניה דחנוכה: "חשב להפר חודש ושבת" ועיין בהערה שם, ועיין ראש
השנה (כ"ה א') וברש"י, ובסנהדרין (י"א א' וי"ב א') והגהות מהר"צ חיות ז"ל שם.

ה. עיין ביוצר לשבת ראשונה דחנוכה: "טוהר טבילות מקוה מהם החדיל, טשו (כלומר פרשו) קדושים
מנשיהם להבדיל", וביוצר לשבת ב' דחנוכה: "יעצו לבטל טבילות עם בזוז" וכו', ומקור הדברים
במדרש לחנוכה (נוסח ג') שנדפס בספר ביהמ"ד (ח"ו דף ב'). וראה במדרש מושלי (סוף פ"ל): "אם נבלת
בהתנשא, זה יון שגזרו לבטל נשותיהן של ישראל, כד"א כי נבלה עשה בישראל", ויתכן דהכוונה שתבעל

(* סימן זה הוא אחד ממ"ה סימנים בענייני הלכה השייכים לחנוכה, שנדפסו בספר חוקי רצונך, למוריני הרב שליט"א,
שיצא לאור בס"ד בשבוע זה.

להגמון תחילה וכמו שפירש רש"י ז"ל שבת (כ"ג א'), וכלשון הפייט ביוצר לשבת ב' דחנוכה: "זימו לעשות נבלה ארוסה בטרם תנשא, לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה", ואכן לזאת יקרא נבלה וכו"ל, ועיין סנהדרין (מ"ד א'): "מלמד שבעל עכן נערה המאורסה, כתיב הכא כי נבלה עשה וכתוב התם כי עשתה נבלה בישראל" ודוק. [ועיין למהר"ל ז"ל בחידושי אגדות שם והבן היטב].

ולולא דמסתפינא אמינא דטעות סופר קלה נפלה במדרש משלי ובמקום לבטל צריך לומר לבעל (וחילוף בין אות ט' לאות ע' קל ושכיח, והבן). ובילקוט שמעוני (משלי שם) הגירסא שגזרו לבטל מפריה ורביה, ומובן לפי האמור שגזרו על ביטול הטבילה והמקוה ומשום הכי ישראל פרשו מנשותיהן, וכו"ל בלשון הפייט, וכן הוא במדרש שבספר ביהמ"ד שם, אך לפי זה הראיה מהפסוק כי נבלה עשה וגו' אינה מתניי שבת כל כך היטב ועיין.

וידידי הרה"ג רבי יצחק בלאנק שליט"א העירני מדברי רבינו בעל הטורים בראשית (כ"ו כ"ב) שכתב: "ויחפור באר אחרת וגו' ויקרא שמה רחובות וגו', רחובות כנגד יון שגזרו שלא יטבילו למונעם מפריה ורביה ונעשה להם נס ונזדמן להם מקוה לכל אחד ואחד, וזהו ופרינו בארץ". וכן הוא בדברי הפייט יוצר לשבת ראשונה דחנוכה: "טוהר טבילות מקוה מהם החדיל, וכו', טרחם סקרת נס להגדיל, יחיד ונשא שוכן שמים ימן לכולם מקוואות מים" וכו', ע"ש. [והגאון האדר"ת ז"ל בספרו עטרת אד"ר על בעל הטורים (שם דף ל"ז) כתב: "הך גזירה [שלא יטבילו] נמצא במעילה (י"ז א'), אבל הנס לא נזכר שם ולא ידעתי אנה", ובמחכת"ה לא ראה לכל האמור ועיין שם בהערה ודוק].

ומן האמור יש להבין דברות קדשו של שארי דודי זקני הגאון ריש גלותא דבבל רבינו יוסף חיים ז"ל בספרו שו"ת רב פעלים ח"ד (קונטרס סוד ישרים סימן י"א) שכתב: "הגזירה בימי בית חשמונאי היתה על שלשה דברים שהם שבת מילה וראש חודש, והגזירה על הגדה היתה בזמן התנאים שגזרו הקיסרים של רומא כנוכר במעילה (י"ז א') עכ"ל, ולהאמור יש להבין שהרי גם יון גזרו על המקוה וכו"ל, ועיין לרבינו שלמה אלקבץ ז"ל בהקדמתו לספר מנות הלוי (ד"ב ע"ב) מה שכתב בזה ולהאמור צ"ע, וי"ל.

ועיין בדברי הגאון האדר"ת ז"ל בעטרת אד"ר שם מההיא דמעילה, וצ"ע דשם לא מיירי מהיונים ולא קאי על זמן החשמונאים וכאשר כתב הגאון רבי יוסף חיים ז"ל, והוא מוכרח מגוף התלמוד שם דהא רבי שמעון בר יוחאי נסע לרומא לבטל הגזירות, והוא היה יותר ממאתיים שנה מזמן החשמונאים וזה ברור וצ"ע. והאידינא מצאתי לרבינו חיים ברבי שמואל מטולידו ז"ל בספרו צרור החיים (במדרשו לחנוכה דף ק"ג) שכתב: "ומלכות יון הרשעה היתה תכונה שלהם רעה להעביר ישראל מדתם ולבטלם מן המצוות ומן התורה כמו שאמרו במסכת מעילה פעם אחת גזרה מלכות יון שמד על ישראל שלא ישמרו השבת ולא ימולו בניהם ויבעלו נדות וכו', אמרו מי ילך ויבטל הגזירה ילך רבי שמעון בר יוחאי דמלומד בנסים הוא וכו', הנה לך כי לעולם מלכות יון ומלכות רומי חייבת כוונתם לבטל ישראל מדתם שהרי גזרו שיבטלו שבת ומילה ושיבעלו נדות" עכ"ל, ואיני יודע מה אידון בה שנראה שגס בתלמוד עצמו שמלכות יון גזרו הנך תלת גזירות, ואם כן איך יתכן דרבי שמעון בר יוחאי ילך לבטל גזירות אלו

הלבנה שהם עתידים להתחדש כמותה ועל כן היו רוצים היונים לבטל כל אלו המצוות כדי שלא יהיה לישראל שפע והם עמדו במצוותם, ולדרכו יובן היטב גם גזרת יון בענין ביטול מצות פרו ורבו ודוק.

ולתלמיד הר"ן ז"ל הוא רבינו יוסף מסרגוסה ז"ל בספרו על התורה (דף ע' ואילך) מצאתי בס"ד שגם הוא עמד בשאלה זו וכה כתב: "בבית שני מלכות יון העמיק להתחכם לבטל מעלינו המצוות, ויש לשאול מה ראו לבטל מאתנו אלו השלשה לבד שהם שבתא ירחא ומהילותא, והלא שאר ימים טובים חמורים מראש חודש, אלא שאין ספק שזה היה עומק ההתחכמות, לפי שראו רבים קמים עלינו לכלותינו ולא יכלו לנו חשבו שזכות המצוות היה לנו למגן ועל כן נתחכמו להסירן ממנו, ובחרו באלו השלשה אשר הם רומזות עיקר גדול, כי המילה אות ברית קדש אשר שם בבשרינו באשר נבדלנו משאר האומות להיות

הרמב"ם ז"ל הוא רבי דוד הנגיד ז"ל שכה כתב במדרשו לפרשת ויקהל (דף ר"ט): "תלמוד תורה, מילה, טבילה ושבת שעליהן מסרו ישראל עצמן ושקדו עליהן הם קיימים לנצח", הרי שנקט בדוקא את הדברים שגזרו יון לבטל מישראל ודוק.

ויש להבחין מדוע גזרה יון על דברים אלו במיוחד, ומצאתי שעמדו בה גאוני קמאי ז"ל כגון תלמיד הרשב"א ז"ל רבינו חיים ברבי שמואל מטולידו ז"ל בספרו צרור החיים (דף ק"ג) שכתב: "מלכות יון הרשעה בקשה להעביר ישראל מדתם וגזרו לבטל שבת ושלא ימולו ושלא יקדשו את החודש וכונתם לרעה בדעתם כי אלו הדברים מביאין שפע לישראל ומקיימים אותם כי השבת יש בו ברכה כמו דאתאמר וברכתו מכל הימים, ובמילה כתיב אם לא בריתי יומם ולילה חוקת שמים וארץ לא שמתי ובקדוש החודש יש בו שפע בבא החודש שהיא מתחדשת ואומרים בברכת

שהיו כמאתיים שנה לפניו, ותו סיים שם במלכות רומי חייבת, ומאן דכר שמה התם, ואולי כוונתו ז"ל להקיש מזמן רבי שמעון בר יוחאי דמצינו שיון גזרה כן ומינה נמי לזמן בית חשמונאי, וכל זה דוחק ועדיין צריך עיון וליבון, ועיין ראש השנה (י"ט א): "פעם אחת גזרה המלכות שלא יעסקו בתורה ושלא ימולו בניהם ושיחללו השבתות" ע"ש, ועיין לרמב"ם ז"ל באגרת תימן (דף קכ"ז) ע"ש. [ולחבין מדוע גזרו על תורה שבת ומילה, פשוט הוא דהנהו תלת ברית ניהו, ועיין לרמח"ל ז"ל במאמר דרך עץ חיים מה שהביא מהקדוש רבינו שמשון אוסטרופולר ז"ל הי"ד והבן היטב. שוב מצאתי כן במגילה יונית הנדפסת בסדור עבודת ישראל דף תמ"א פסקא י"א ול"א ול"ב ול"ה ע"ש].

והגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו הכתוב לחיים (פרק פ"ו דקכ"ד ע"א) הביא דהיונים בקשו לעקור מישראל שלש מצות ואלו הן שבת מילה וראש חדש, ומצוות אלו ישראל עושין בשמחה ויום טוב, ולכן אמר קרא שמ"ח נפש עבדך, רמז על שלש מצוות אלו שבת מילה וראש חדש, ודייק לומר נפש עבדך כי במצוות אלו מצינו דישאל מסרי נפשיהו על קדוש ה' ע"ש, והדברים צריכים ביאור חדא שהרי היונים גזרו על מצוות נוספות זולת הנך תלת וכדלעיל משם חז"ל, ותו מנין שישראל עושים ראש חודש בשמחה, ותו היכן מצינו שישראל מסרי נפשיהו על חודש, ואולי מההיא דסנהדרין (י"א א' וי"ב א') ע"ש, ועיין לעיל הערה ד'.

ב.

ובס"ד אמרתי אף אני אענה את חלקי בזה, ואכתוב את אשר חנני השי"ת ברחמי ורוב חסדיו, ואפיל תחינה לפני שוכן מעונה יתעלה שינחני בדרך האמת ושימצאו דברי חן ושכל טוב בעיניו ובעיני כל אדם אמן.

ונראה לי לבאר, דכאשר נתבונן נראה דכל המצות דלעיל שגזרה מלכות יון לבטלן, הן בבחינת חוק, וחוק כנודע הוא "דברים שיצר הרע ואומות העולם משיבין עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז, שאין טעם בדבר אלא גזירת מלך וחוקותיו על עבדיו".

והריני בס"ד לבאר הדברים. שבת שהיא חוק, מצאנו כן במכילתא (פרשת בשלה עה"פ שם שם לו חק ומשפט) "חק זה השבת" ע"ש. וכן

לו לעבדים חתומים בחותם של קדושה, וכו', השבת אות היא לעולם בין ה' ישראל שהם המאמינים במלכותו וכו', והנה קרבן של ראש חודש יש בו סוד גדול ומופלא להעביר אשמותינו דכתיב ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה ואמרינן בשבועות (ט' א') אותה נושא עון ואין אחרת נושאה עון וכו', וגלוי הטעם שיש לקרבן ראש חודש מעלה על שאר הקרבנות הוא מה שאמרו חז"ל (שם) חטאת לה' אמר הקב"ה הקריבו עלי כפרה על שמעטתי את הירח" וכו', עיין שם כל דברות קדשו הנפלאים, ועוד עיין בהא למהרש"א ז"ל ולמפרשי העין יעקב לראש השנה (י"ח א') ולמעילה (י"ז ב') ודוק היטב. [ורבי דוד אבודרהם ז"ל (בביאור סדר חנוכה דף ר"א) כתב: "וגזרו שלא יקיימו ראש חודש שבת ומילה שהם עיקרי התורה" ע"ש].

ו. לשון רש"י ז"ל בראשית (כ"ו ה'). ועוד עיין לרש"י ז"ל שמות (ט"ו כ"ו), ויקרא (י"ח ה', י"ט י"ט), ורש"י קהלת (ב' ג' ד"ה ולאחוז), וברכות (ל"ג ב'), וברמב"ן ויקרא (שם, וכ"א ט"ו) ולדברים (ד' ד'), ועיין יומא (ס"ז ב') ורבינו בחיי (ר"פ חקת), ואור החיים הקדוש דברים (י"ח ד'), ועיין היטב העמק דבר ויקרא (י"ח ה'), ועיין רמב"ם סוף הלכות מעילה, ובמדרש במדבר רבה (פי"ט ס"ה) ומשם מקור לדברי הרמב"ם דלעיל וע"ש. [ועיין בספר שיחות מוסר לגאון רבי חיים שמואלביץ ז"ל].

ז. וכן בנוסח ברכת "רצה והחליצנו" של ברכת המזון דשבת קודש: "כי יום גדול וקדוש הוא מלפניך, נשבות בו ונונח בו ונתענג בו כמצות חוקי רצונך" וכו' (לפי נוסח בני ספרד). ועיין שו"ת תשב"ץ ח"ג (ס"ס כ"ט) שכתב: "רבשבת וראש חודש מסיים במוסף וחוקי שבתותוראשי חדשים להם קבעת והשבת גם כן חוק שנאמר שם שם לו חק ומשפט ודרשו בסנהדרין (נ"ו ב') שבת ודיניו במרה איפקוד", וקצת קשה שלא הביא דברי המכילתא ששם מפורש בהדיא דשבת חק נקראת, ועיין היטב למהר"ל ז"ל בספר תפארת ישראל (פרק מ"א). [ודע דדברי התשב"ץ לפי הנראה נעלמו להגע מהגאון ערוך השלחן או"ח (סימן תכ"ה אה"ב) ע"ש, ונוסח הרשב"ץ לכאורה חדשה ולא כן נוסח בני ספרד ואשכנז, ויתבאר במקומו בס"ד].

ומצאתי בפרקי רבי אליעזר (פרק י"ח דף ג"ח הוצאת אשכול): "תדע לך שכן הוא כשיצאו ישראל ממצרים עד שלא נתן להם את התורה הנחיל את השבת לישראל, ושתי שבתות שבתו ישראל עד שלא נתן להם את התורה שנאמר ומצוות וחוקים ותורה ציוות להם ביד משה עבדך (נחמיה ט' י"ד)", ולכאורה אינו מובן מה ראייה מצא בפסוק זה ועיין בביאור שם, ויש להוסיף דייקא מקרא דהביא יליף דשבת

מילה שהיא חוק מבואר כן במטבע ברכת המילה "אשר קדש ידיד מבטן וחק בשארו שם". וראש חודש שהוא בבחינת חוק מתבאר בנוסח הברכה דמוסף של ראש חודש "וחוקי ראשי חדשים להם קבעת"ט. וגם ענין המקוה והטבילה הוא חק וכלשון הרמב"ם ז"ל בסוף

נקראת חק [ועיין עוד זהר חדש (פרשת וישב דף כ"ט ע"ג) ומדרש תנחומא תזריע (סימן ה') ע"ש], וכנ"ל, והארכתי במקומו בס"ד. [ועיין אור החיים הקדוש במדבר (י"ט ב') ע"ש].

ח. ובמדרש תנחומא (לך לך סימן כ'): "וכן ישעיה הנביא אומר לכן הרחיבה שאול נפשה ופעה פיה לבלתי חק, למי שאין בו חק ברית מילה, ומנין שהיא נקראת חק שנאמר ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם". ועיין רבינו בחיי בראשית (י"ז י"ז), ע"ש. ורבי דוד אבודרהם ז"ל בספרו (בענין מילה) כתב: "ואמר על המילה, חק שאין בה טעם ידוע לנו אלא גזירת מלך", ובמדרש בראשית רבה (פ"ג סימן ז'): "ויקרא אברהם שם בנו יצחק יצא חוק לעולם", ופירש הרד"ל: "חוק ברית מילה לשמונה" וכו', ובפירוש מהר"ו: "יצא חוק היינו חוק מילה וכמו שכתוב ויעמידה ליעקב לחוק ועיין שמות רבה (פ"ל ס"ט) ובשיר השירים רבה סוף פסוק ישקני" עכ"ל, ובפירוש הרב החזקוני בראשית (כ"ו ה'): "עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת חוקתי וגו' שצוה לזרעו אחריו שיהיו נמולים כדכתיב והיתה בריתי בשרכם לברית עולם ואומר ויעמידה ליעקב לחוק וגו'", ועיין לגאון יעב"ץ ז"ל בריש ספר מגדל עוז. [ומה שכתב בזה בשו"ת הלכות קטנות ח"ב (סימן ס"ב) ונמשך אחריו בנו הרב המג"ח ז"ל בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"א (סימן קע"א) ע"ש, הדברים תמוהים וצ"ע ג, ועיין בשאילת יעב"ץ שם, ובעקרי הד"ט י"ד (סימן כ"ח אות י"ג), ובמנחת יצחק שעל ספר החינוך (מצוה ב' אות ג'), ולרבינו חיים אחי מהר"ל ז"ל בספר החיים (ח"ב פ"ב דף כ"ד), ושו"ת חתם סופר אה"ע (ח"א סימן י"ז) וקצרותי]. גם הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל בספר מלאך הברית בכמה מקומות הביא שחוק היינו מילה, ע"ש. וכן מצאתי בספר הרוקח על התורה בראשית (דף קצ"ט ודף ר') ע"ש.

ונפלא שמצאתי בס"ד בספר הזהר הקדוש ח"ב (ד"מ ע"א) שדרשו קרא זה דשם שם לו חק ומשפט על מצות מילה: "גזירין הוו ולא אתפרעו, אימתי איתפרעו בשעתא דכתיב שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו" וכו', ושם (ד"ס רע"ב): "בקדמיתא כד עאלו בני ישראל בקיימא דקב"ה לא עאלו כדקא יאות, מאי טעמא בגין דאתגורו ולא אתפרעו ולא אתגלייא רשימא קדישא, כיון דמטו הכא מאי כתיב שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו, תמן עאלו בתרין חולקין קדישין בההוא גילוייא דאיתגלייא רשימא דלהון ואקרון חק ומשפט", ושם (דקכ"ה ע"ב): "במצרים אתגורו ולא אתפרעו והכא הא אתפרעו ועאלו בברית קיימא דכתיב שם שם לו חק ומשפט דייקא, ושם נסהו בהאי את קדישא דאיתגלייא בהו והכא איתקיים בהו על ידא דמשה גזירה דקיימא דכתיב ויקח משה את הדם ויזרק על העם וכו'" ודוק. [ועיין היטב בדברי הרמב"ן ז"ל בחידושי ליבמות (מ"ו א'), ויש לעיין אם על פי המובא כאן יתיישב מה שהעיר ועורר שם ודוק היטב].

ט. ובמדרש שמות רבה (פ"ט סימן כ"ה): "מגיד דבריו ליעקב זו התורה, חוקיו ומשפטיו לישראל אלו קדושי החדשים שיש בהם חוקים ומשפטים" ודוק. ובנוסח ברכת הלבנה חק וזמן נתן להם וכו', ובספר דברים (ה' ה'): "ראה לימדתי אתכם חקים ומשפטים וגו' ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים ואמרו רק עם וחכם ונבון הגוי הגדול הזה", ובשבת (ע"ה א')

לישראל שבו יצא יוסף מבית האסורים, ובטלה עבודה מאבותינו במצרים ובו היתה הגאולה הגמורה, שכן נאמר בפסח והיה הדבר הזה לך לחק, כן על ידי חק היא תשוועת חנוכה, ובו תהיה הגאולה העתידה בשומו לים חק"עכ"ל. ולפי משנ"ת יובן היטב מה ענין חק לכאן. ומפליא הדבר שמנין על הנסים דחנוכה חק תיבות (ועל"ע הערה א') דוק והבן. [ויש נוסחאות שיש בהן יותר מח"ק תיבות, ועיין בספר בני יששכר מאמרי חודש כסלו (מאמר ב' אות ו' ואות כ"ד, מאמר ד' אות א') ע"ש].

הלכות מקואות: "דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירת הכתוב הוא ואינן מדברים שדעתו של אדם מכריעתם והרי הן מכלל החוקים, וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים". ועכשיו מובן היטב נוסח התפילה שתיקנו חז"ל "להעבירם מחוקי רצונך" דייקא, שכל המצוות שרצו היונים לבטל אכן חוקים הן ודוק היטב.

ומצאתי בס"ד בסדור הגאון יעב"ץ ז"ל בביאורו ל"על הנסים" שכה כתב: "על הנסים דחנוכה תיבותיו ק"ח וכו', כי חק

דרשו ז"ל חכמתכם ובינתכם זה חשבון תקופות ומזלות ע"ש, ולדברינו מובן היטב מדוע אכן נקראו חוקים וכמבואר לעיל, ומהרש"א שבת שם כתב דנקט דוקא חכמות הללו משום דעליהן אתי שפיר לשון בינה וככתוב בינה לעיתים (דהי"א י"ב ג'), ולפי מה שכתבנו אתי שפיר נמי שגם הם בכלל החוקים ולפיכך נקט בדוקא להנך חכמות דהיינו חישוב תקופות ומזלות [ועיין בחיבורי הנכחי לקמן (סימן כ"ז אות ג')]. ועיין ירושלמי עירובין (פ"ג ה"ט) דדריש ואני נתתי להם חקים לא טובים על סדרי המועדות של שני ימים טובים ע"ש, ובתרגום יהונתן בן עוזיאל לישעיה (כ"ד ה') תרגם: "חלפו חק - אבטילו מועדיא" ודוק היטב. ועיין שו"ת דברי מלכיאל ח"א (סימן ל"ב דל"ח ע"א), ובכל אשר רמזו וציין הגאון רבי יהודה מוסקאטו ז"ל בביאורו קול יהודה על ספר הכוזרי (מאמר א' סימן ע"ט) ולא איסתייעא מילתא האידנא לעיין בה עיין שם. [ודע דבתורה תמימה דברים שם אות ז' פירש כמהרש"א ולא הזכיר שמו ע"ש].

ועתה נדפס מכתב יד פירוש רבינו הרוקח ז"ל על התורה וראיתי לו (דברים שם) שכתב: "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים בגימטריא סוד תקופות וסוד העיבור", ומהרש"ל ז"ל בחכמת שלמה סוכה (כ"ח א') כתב תקופות היינו מולד הלבנה ודוק היטב.

י. וגם רב סעדיה גאון ז"ל בספר המצוות שלו (עשין ק"ע) כתב דטבילה היא חק, וזו לשונו: "במעין ובור ללמוד חק", וביאר הגרי"פ פרלא ז"ל (שם דשצ"ו ע"ג): היא מצוה שיטבול הטמא במי מקוה או מעיין כדכתיב אך מעיין ובור מקוה מים יהיה טהור. ומקור דברי הרמב"ם ז"ל בדברות חז"ל הוא בפסיקתא לפרשת פרה: "אמר להם חייכם שאין המת מטמא ולא המים מטהרים אלא גזירת מלך מלכי המלכים הוא" וכו', וכתוב בספר אור שמח שם. ועיין בספר האשל (מערכת מ' אות כ"ט) שכתב שבספר הזהר הקדוש ח"ב (דקצ"ח ע"ב ד"ה פתח) מפורש כמו שכתב הרמב"ם ז"ל ע"ש. ואיני רואה שם משמעות לזה ע"ש. [ואם הרמב"ם ז"ל ראה והשתמש בספר הזהר הקדוש עיין בחיבורי יד סופר ח"ב (סימן ג' הערה ה'), ובחיבורי זכות יצחק (ס"ס ו'), ונתבאר באריכות בכללי הרמב"ם דילן בס"ד]. ובספר כוכבי יצחק ח"ב דף ק"ב ציין ליומא (פ"ה ב') וע"ש.

ג.

ולעקור המצוות הללו שאין לנו בהן טעם מובן וחק הן.

ואפשר לפי זה להסביר מדוע גזרו על אכילת חזיר וביטול ענין החופה^א, וכן "תבעל להגמון תחילה", וענין הגדלת הזימה והפריצות^ב, והוא לפי מה שנתבאר דמחכמת יון נמנע מלהבין ולהשיג ענין החוק, ומאחר שגם דברים אלו הם בבחינת חוק^ג, לכן לא יכלו היונים לתפוס בשכלם המזוהם דברים אלו ומשום כך גזרו גם עליהם, וכאשר כתבנו

ול**הבין** מדוע אכן עמדה מלכות יון דוקא כנגד החוקים, ומדוע במיוחד גזרו ורצו לבטל מצוות הללו שהן בבחינת חוק, נראה, משום דנבצר ונמנע משכל וחכמת יון להבין, ואי אפשר היה להשיג ענין החוק, דחכמת יון היא חכמת השכל וההגיון האנושי, וכל דבר שאי אפשר להבין בשכל ולמצוא בו טעם הגיוני מובן ומוסבר לא יכול היה להתקיים ולעמוד לפי סברתם, ומשום כך רצו להעביר

יא. דברי הפייט ביוצר דשבת שניה דחנוכה: "טכסיס חופה וברית נועד יהרגו קוסטינר", עיין שם בארוכה, ועיין גם בפייט ביוצר לשבת ראשונה דחנוכה, ושנינו במגילת תענית (פרק ו' ד"ג ע"א): "במה היו מצירים להם מלכי יון שהיו מושיבין קסטריאות בעיירות לענות את הכלות ואחר כך היו נשואות לבעליהם וכו'", בת אחת היתה למתתיהו (בן יוחנן כהן גדול) וכשהגיע זמנה להנשא בא הקסטריין לטמאה ולא הגיחו אותו וקנאו ומתתיהו ובניו וגברה ידם על מלכות יון ונמסרו בידם והרגום ובאותו היום שבטלוהו עשאוהו יום טוב" ע"ש. [ואפשר דיש להגיה לשון הברייתא ובמקום קסטריאות וקסטריין, צריך לומר קוסטינראות וקוסטינר וכלשון הפייט, ועיין].

ועיין במדרש תהלים (פצ"ג ס"א): "ויעט כמעיל קנאה אלו בני חשמונאי שעטו בגדי קנאה", ולהאמור מובן היטב דקנאה נופלת דייקא בענין זה כי קנאה חמת גבר (משלי ו' ל"ד), ובני חשמונאי מעשה אבותיהם לוי בידיהם לקנא לבת יעקב ולברית כלוי ופינחס, והיינו קרא ועוררתי בנך ציון על בנך יון (זכריה ט' י"ג), ובית חשמונאי הם שגזרו ישראל הבא על הגויה חייב משום נשג"ז כאומרם במסכת עבודה זרה (ל"ו ב') ויש להאריך. (קנאה בגימטריא ציון, בגימטריא מלך יון). [ועיין לקמן הערה ל'].

יב. וכלשון הפייט לשבת חנוכה: "גן נעול השרץ (כלומר גזירת הבעל להגמון, שגן נעול אלו הבתולות כאומרם ז"ל בשיר השירים רבה על פסוק זה), שתוק איסוף הפרץ (כלומר להרבות שתוקים ואסופים, ועיין יבמות ט"ז ב' וי"ז א'), זמה ספק ארץ" (כלומר להרבות זימה ופריצות בארץ). [ועיין לקמן הערה ל'].

יג. אכילת חזיר חק הוא כמבואר ביומא (ס"ז ב'), ועיין בפירוש רש"י תורה בראשית (כ"ז ה'), ושמות (ט"ו כ"ו), ויקרא (י"ח ה'), ועיין לעיל הערה ו'.

וכן עריות חק הוא כמפורש במכילתא בשלח עה"פ שם שם לו חק ומשפט - "חק אלו העריות". וכתב הרמב"ן ז"ל בבאורו לתורה (ויקרא י"ח ו'): "והעריות מכלל החוקים דברים שהם גזירת מלך", וזו לשון הרמב"ן ז"ל בדרשה על ספר קהלת (דף ר"א): "והנה קידש את העם היושב בארצו בקדושת העריות וברבוי המצוות להיותם לשמו, ולכן אמר ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי", והרב המגיד משנה הלכות אישות (פ"א ה"ד) כתב: "ואל תתמה לפי שאיסור העריות היא גזירה ודבר שאין לו טעם", וכן

יון אי אפשר לה להבין דבר שאינו מושג לפי סברתם ושכלם, ולכן בקשו להעביר מהחוקים דייקא וכמשנ"ט בס"ד. [ויש להוסיף עוד מספר כתבי רמב"ן ח"ב עיין שם לפי המפתח].

ואלו דברות הרמב"ן ז"ל בדרשתו "תורת ה' תמימה" (דף קמ"ו): "ומכאן תראה אכזריות ראש הפילוסופים וקשיו - ימחה שמו - שהוא מכחיש דברים שראו רבים וראינו אמיתותם ונתפרסמו בעולם ובאותם זמנים קדמונים כגון ימיו של משה רבינו ע"ה היו נודעים לכל וכו', וכאשר קמו היונים והם עם חדש שלא נחלו חכמה כאשר ביאר בעל ספר הכוזרי (מאמר א' סימן ס"ו) קם האיש הידוע (היוני) ולא האמין רק במורגש, וחפש חכמות מורגשות והכחיש הרוחניות ואין פעולה בעולם רק לטבעים, ודבר ידוע ומפורסם שאינו כן, ובאותו הזמן של משה רבינו ע"ה לא היה שום רשע או אפיקורוס כופר באלו", והן הן דברות רבינו הגר"א ז"ל: "ודאי הוא שהיה אריסטו כופר מהתחלה ועד סוף, שאילו בא לפני הייתי מראה לו סיבוב החמה והלבנה עם כוכביהם מאירים על השלחן הזה כאשר יאיר ברקיע השמים, ואיך היה מכחיש בדעתו לומר שהעולם מתנהג על פי הטבע, וכי היה מן

שחוק אינו מובן כלל לחכמת יון שהוא סמל וענין החכמה החיצונית שאי אפשר לה להבין דבר שאינו מוסבר בשכל הטבעי, ובבחינת "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל - לא עשה כן לכל גוי" ודוק.

וגם אפשר שחכמינו ז"ל תיקנו בדוקא ולהעבירם מחוקי רצונך, ולא בלשון ולבטלם מחוקי רצונך, כי לשון ביטול נופל רק על מצות עשה, מה שאין כן כאן שהיו בגזירות יון גם ענין שיעברו על לאוין, ושאכן שם בדוקא הלשון הוא לעבור, ותיקנו חז"ל לשון כולל הנופל גם על עשין וגם על לאוין, ועיין בזה בספר בני יששכר (מאמרי חודש כסלו) ודוק.

ותל"ת מצאתי לרבינו הגדול הרמב"ן ז"ל (ויקרא ט"ז י"ז) אחר שהאריך לבאר סוד ענין השעיר לעזאזל, עיין שם דבריו היקרים והמופלאים, סיים ואמר: "ולא אוכל לפרש, כי היינו צריכים לחסום פי המתחכמים בטבע הנמשכים אחר היוני (אריסטו שר"י) אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס בדעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים כי כל ענין שלא השיג אליו בסברתו איננו האמת" עכל"ק ז"ל. וזה ממש כדברינו בס"ד, שחכמת

כתב עוד שם (הלכה ו') ע"ש. וכן מצאתי להדיא דעריות חק במדרש מאור האפלה (ריש דף שס"א), ועיין לרמב"ם ז"ל בשמונה פרקים (סוף פ"ו) עש"ה. [וצ"ע בספר ראשית חכמה בסוף הספר (בהקדמה לפרק המצוות דר"ג ע"ג) משם הספרא ע"ש, שוב מצאתי שעמדו בזה הגאון רבי אברהם הכהן ז"ל משאלוניקי בספרו טהרת המים (חלק שיורי טהרה מערכת ח' אות ס"א) והגאון רבי אברהם גרודזינסקי ז"ל הי"ד בספרו תורת אברהם (דמ"ג ע"א וע"ב ובהערה שם), ועוד יתבאר בס"ד]. ובמדרש הגדול בראשית (פרשת תולדות דף תמ"ו) חוקותי אלו העריות, ע"ש. וראיתי בספר ראשית חכמה (בסוף הספר בהקדמה לפרק המצוות דר"מ ע"ג) שכתב "גרסינן בספרא (ויקרא פרשה י"ח) את משפטי תעשו, אלו דברים הכתובים בתורה, שאילו לא נכתבו בדין הוא להכתב, כגון גזל ועריות ועבודה זרה וברכת ה' ושפיכות דמים. ואת חוקתי תשמרו, אלו דברים החקוקים בתורה שיצר הרע משיב עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז", ולכאורה מפורש שעריות לאו חוק, וצ"ע. ועיין בפירוש שיר השירים המיוחס לרמב"ן (פ"א דף תצ"ו) שעריות חוק הוא, ע"ש. ועיין מלבי"ם לתורת כהנים (ר"פ בחוקתי) ולנצי"ב שם ובכמה דוכתי].

החוקים בדוקא וכמשנ"ת. [ועיין תוספות ישנים יומא (ס"ז ב'), ובמדרש פסיקתא דרב כהנא (פסקא פרה דל"ח ס"ב) ושם נסמן עיין שם].

ולפי דברינו אלו בס"ד חושבני שנבין גם מה שמצינו לחכמינו ז"ל בכמה מקומות שהדגישו ענין חילול המזבח על ידי מלכות יון, כההיא דעבודה זרה (נ"ב ב') אבני מזבח ששיקצו מלכות יון, וסוכה (נ"ו ב') בת בילגה שנישאת לסרדיוט אחד ממלכי יון בזמן מתתיה בן יוחנן (כפרש"י שם) וכשנכנסו יונים להיכל היתה מבעטת על גבי המזבח ע"ש. וצריך להבין מה הנקודה והענין שהיה ליון איכפת במיוחד מהמזבח ולהאמור יובן, המזבח הוא הוא המקום שבו נעשית עבודת הקרבנות, והקרבת הקרבנות מכלל החוקים^{טו}, ולכן במיוחד ובדוקא שיקצו היונים את המזבח, והרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול (ריש הלכות בית

הנמנע לשמעון הצדיק שהיה בדורו להראות לו נפלאות רבות מגבורת הש"י, אלא היה היוני יודע בוראו ומכוין למרוד בו", והביא דברי קדשו אלו תלמידו הגאון רבי מנחם מנדל ז"ל משקלוב בהקדמתו לפירוש הגר"א על מסכת אבות ועיין שם עוד דברים נפלאים^{טז}.

ועוד מצאתי בס"ד לתלמיד הרמב"ן ז"ל הוא רבינו הרשב"א ז"ל בתשובותיו (ח"א סימן ט' ד"ה ודע) שכתב: "ותחייב החקירה הפילוסופית ביטול קריעת ים סוף וכלל כל התורה שידבר הש"י"ת עם האדם ויצוה על מניעת החזיר והנבילה, והחרישה בשור וחמור, ויצוה על השחיטה מן הצואר" וכו'. ובחון לשון הזהב של רבינו הרשב"א ז"ל שבאמרו שהפילוסופיה תבטל כלל התורה, מפרש ואזיל כמה ממצוות התורה שכולן חוקים וכנ"ל, שאכן חכמת יון, הפילוסופיה, היא היא כנגד

יד. ושאר הגאון ריש גלותא דבבל רבי יוסף חיים ז"ל בספרו בן יהודע בבא בתרא (ד' א' דפ"ח ע"ב) כתב: "הפילוסופים לא יודו רק בדבר טבעי שהשכל שלהם מחייב והם כופרים בקבלה ובמסורת", ובהקדמת ספר מצרף לחכמה (ד"ב ע"א) כתוב: "החכמה היונית כזב"י בת צ"ר וכו' ולא יסבול דבר חוץ מההיקש השכלי", ועיין בספר פרדס יוסף ח"ב (דר"ס ע"א סד"ה ומד"ה). ומן הענין להוסיף דברי הרב רבי אברהם אזולאי ז"ל בספרו חסד לאברהם (מעין ב' נהר נ"ב): "אמנם הגויים אין להם נשמה, שהנשמה נקנית על ידי החוקים והתורה, וזה שאמר הכתוב ושמרתם ועשיתם אותם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, ואפשר שירצה לומר שהענין הוא כי על ידי חוקי התורה יקנה האדם שלימות הנשמה וכו' וזאת המעלה לא תמצא רק בישראל וזהו רק עם חכם וגו' דאכין ורקין מיעוטין הם, והענין כי שבע מצות בני נח אין בהם חוקים רק משפטים ולזה אי אפשר שיקנו שום נשמה" וכו' ע"ש ודוק היטב. והפייט בפיוטו לפסח "אל אלהי הרוחות" כה פייט: "וחוק לעמו מסר", ועיין בביאור התורה לרמב"ן ז"ל דברים (ד' ד'). [ובספר ראשית חכמה (שער האהבה פרק ו' אות מ"ז דף תמ"ז) כתב דבן נח אין לו נשמה, ועיין זהר חדש בראשית (ד"א ע"א)].

טז. "וכל הקרבנות כולן מכלל החוקים הם" לשון הרמב"ם ז"ל סוף הלכות מעילה וע"ש. ובביאור הרמב"ן ז"ל לתורה (דברים י"א כ"ט) כתב: "ויוכיז בחוקים תחילה הקרבנות", [ורבינו בחי" ז"ל ויקרא (כ"ג ט"ל) כתב "הקרבנות שהם חוקי הש"י"ת", ועיין משך חכמה, ועיין אור החיים הקדוש ויקרא (כ"ג א' אות ל"ב) ע"ש], ודוק. ועיין לקמן הערה כ"ה. [ומענין לשון רז"ל בפסיקתא דרב כהנא (החודש דנ"ו ע"א): "מי פורע מיון בני חשמונאי שהיו

ס"א) ועץ יוסף שם (דף תתקכ"א) ע"ש], וכן בזהר הקדוש ח"ג (ק"ג א'): "אם בחוקתי תלכו - דא תורה שבעל פה", ומובנת היטב התנגדות יון לתורה שבעל פה וכמשנ"ת, ולעומת זה חנוכה הוא חג תורה שבעל פה "מאי חנוכה - תנו רבנן", ובפסיקתא רבתי (לחנוכה פרק ב') אמרו בענין נר חנוכה: "לא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים הואיל ואינם מן התורה אמר הקב"ה לא בני אלא כל מה שהם גוזרים עליכם לקיים שנאמר על פי התורה אשר יורוך", ולהכי אפקיה למצות חנוכה בלישנא של מצות זקנים, כי חנוכה עניינו חג תורה שבעל פה ואין זקן אלא שקנה חכמה העומד כנגד חכמה דיון ודוק".

הבחירה) כתב: "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות", הרי לנו מבואר באר היטב דכל כולו של בית המקדש הוא להיות מוכן להקרבת הקרבנות, ולכן מלכות יון שיקצה המזבח וטמאה המקדש ודוק. [ועיין לקמן הערה כ"ה].

ובבר נודע שעיקר התנגדות יון היתה כנגד תורה שבעל פה, ואדרבה את התורה שבכתב ביקשו הם שיתרגמו עבורם, וכענין תלמי בפרק קמא דמגילה^{טו}, ומבואר בדברות חז"ל דבחינת תורה שבעל פה מכונת חוק - "חוקים אלו המדרשות" (ספרי פרשת ראה פסקא ו' וז'), [וכן הוא בתנחומא (ר"פ שופטים ופרשת כי תבוא

מקריבים שני תמידים בכל יום", ולדרכינו הדברים מאירים בס"ד, ועיין בבא קמא (פ"ב ב') ובדברינו כאן ד"ה והנה כבר ודוק היטב.

טז. (ט' א'), ועיין בדברות קדשו של הגאון שר התורה רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ל בספרו רסיסי לילה (סימן נ"ו). ורבי חיים אחי המהר"ל ז"ל בספר החיים (ח"א פ"ב דף ה') כתב: "ולפי שהתלמוד אינו מהודר רק אצל ישראל וכן ישראל אינם מהודרים לפני השי"ת רק בשביל התורה שבעל פה שהיא הסימן המובהק המבחיך והמבדיל בין ישראל לעמים", ועוד עיין שם וכן בדבריו (שם פ"ג). וכן לאחיו מהר"ל ז"ל בספר תפארת ישראל (פרק ס"ח ופרק ס"ט) ובדרוש על התורה, ועיין במדרש תנחומא נח (סימן ג') ובדרשות רבינו חיים אור זרוע (דף ק"ס), ומה שהביא הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו תורה וחיים (מערכת ק' אות ק"ה) עיין בכל דברות קדשם וצרף לכאן כי אי אפשר להאריך.

יז. והובאה הבריייתא דספרי בבבלי קידושין (ל"ז א'), ובסגנון הזה דחוקים אלו המדרשות כן הוא במכילתא (פרשת יתרו פ"ב), ובספרא (ר"פ שמיני, ובפרשת בחוקתי פ"ח), ובמדרש תנחומא (ר"פ שופטים, ושם פרשת כי תבא סימן א', ובעץ יוסף שם כתב: "חוקים אלו המדרשות, לפי שהם דברים נסתרים וסודות נעלמים" ודוק) וכן הוא במדרש אותיות דרבי עקיבא (דף שפ"ה), ושם (דף שני"ד): "חוקים אלו הלכות ושבעות" וראה הערה שם ולא זכר למה שהבאנו כאן בס"ד. ובמדרש תנחומא ראה (סימן י"א): "חלפו חק שעברו על שתי תורות תורה שבכתב ותורה שבעל פה" ועיין שם (בהערה מ"ט ואילך), ועיין לגאון מלבי"ם ז"ל בקונטרס אילת השחר (כלל תק"ג) ובביאורו לספרא (ר"פ בחקותי) ודוק.

ותניא במגילת תענית (פרק ה'): "בכ"ד ביה תבנא לדינא בימי מלכות יון היו דנים כדיני גויים מפני שהצדוקין אומרים תירש הבת עם הבן נטפל להם רבן יוחנן בן זכאי וכו' וכשגברה יד בית חשמונאי

ויש להסביר לפי זה מדוע תיקנו חז"ל במטבע ברכת על הנסים הנוסח להשכיחם תורתך" דלשון שכחה נופל בדוקא, במיוחד ובמסוים, על ענין תורה שבעל פה ודוק.

והנה כבר ביארנו לעיל (עיין הערה י"ג) דאכילת החזיר חק הוא כמפורש ביומא (ס"ז ב') ועוד עיין שם, ובמגילה יונית (פסקא י"ג, הנדפסת בסידור עבודת ישראל דף תמ"א) כתוב: "באותה שעה וכו' וישלח את ניקנור לירושלים ויהרוג בה הרג רב ויבן במה בבית המקדש וכו' ובמקום ההוא שחטו חזיר ויביאו את דמו בעזרת המקדש", ועוד שם (פסקא כ'): "ויען ניקנור ויאמר ליוחנן אם כרצוני אתה עושה קח חזיר ושחטוהו על הבמה", ובמדרש לחנוכה (נדפס באוצר המדרשים דקצ"א ע"ב) מבואר דהיונים אמרו: "וסכים אנו עצמנו בדם חזיר", והפייט ביוצר לשבת ראשונה דחנוכה כה פייט: "גזר מי בחזיר יפגל", וכיוצא בזה אמרו ז"ל בתלמודין בבא קמא (פ"ב סע"ב): "תנו רבנן כשצרו בית חשמונאי זה על זה היו משלשלים להם בקופה דינרים והיו מעלים להם תמידים מבחוץ, היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמה

יוונית לעז להם בחכמה יוונית כל זמן שעוסקים בעבודה אינם נמסרים לכם, למחר שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר וכו', באותה שעה אמרו ארור האיש שיגדל חזירים וארור האיש שילמד בנו חכמה יוונית" וכו', שוב מפורש לנו דחכמה יוונית בת חדא ביקתא עם חזיר ומין במינו היא, ולעיל ביארנו דאחר דאיסור אכילת חזיר חק הוא לכן חכמת יון קדשה עליו מלחמה, וכאן נוסף ונאמר בס"ד דהרי ביארנו דעיקר מלחמת יון לא היתה כנגד תורה שבכתב אלא דוקא ובמיוחד נגד תורה שבעל פה וכו"ל, ובס"ד מצאתי מרגלית יקרה היוצאת מפיו של גאון קדמון פרקיו בן באבוי ז"ל תלמיד רבא תלמיד רב יהודאי גאון שכתב: "ואין חזיר אלא מי שלמד תורה שבכתב וכפר בתורה שבעל פה", ובס"ד הדברים מכוונים עד לאחת דוק והבן. [ודברי פרקיו בר באבוי דלעיל הובאו בתשובות הגאונים (גנ"ש ח"ב דף תק"ע) והובא במבוא למסכת כלה (דף קי"ב)].

ובכר נודע גזירת יון על בעילת הארוסות שתבעל להגמון תחילה, וכלשון הפייט

בטלום והי דנים בדיני ישראל", הרי מפורש דבימי מלכי יון היו דנים כדיני גויים דהיינו כסברת הצדוקים והבייתוסים מכחישי תורה שבעל פה ומגידיה, ומלכות יון והצדוקים בני חדא ביקתא אינון, ועליהם גבר רבן יוחנן בן זכאי שאף הוא היה כהן גדול ודוק היטב. [ודע דבבא בתרא קט"ז א' לא גרסו שבני חשמונאי ניצחום רק כשגברה ידם וניצחום, כי בני חשמונאי בהדי רבן יוחנן בן זכאי מאי שאטייה והלא הפרש זמן רב יש בניהם וצע"ע].

יה. ויש לומר דהדמיון לחזיר כיון שיש בו סימן טהרה אחד וסימן טומאה אחד. וידועים דברי רבותינו בספר זהר חדש (פרשת יתרו דמ"ד ע"ב): "ונגה לו סביב דא איהי מלכות יון דסחרא לן כנגה וכו' בגין דלית בכל מלכוון דאינון קריבין לאורח מהימנותא כוותיה, אוף הכא באינון קליפין לאו אית מאן דקריב למוחא כהאי", ובספר הזהר הקדוש ח"ב (דרל"ז ע"א): "אשר אין בה מום דא מלכות יון דאינון קריבין לארחא מהימנותא", ועיין בספר מהר"ם רקאנטי ז"ל על התורה (פרשת חקת דע"ז ע"א ושם דט"ז ע"א), ובספר שערי זהר (דקס"ט ע"א), ומענין מה שמצאתי בס"ד לחד מן קמאי רבי שלמה פרחון ז"ל בספרו

שתהיה התורה מאורסת לישראל, ואם היתה התורה שבעל פה כתובה היו גם האומות לוקחים התורה שבעל פה והיא אינה שייכת להם", ושם (פרק ס"ט) כתב מהר"ל ז"ל: "אם היתה התורה נכתבת בפירוש לא היתה התורה מאורסת לישראל כמו שראוי, והרי נראה לעינים שהאומות לקחו תורה שבכתב ומשתמשים בה כרצונם, והתורה היא מאורסת לישראל לא לשום אומה, ועל ידי התורה שבעל פה נשארה מאורסת לישראל" ועיין שם כל נועם אמרי קדשו, ולדבריו ז"ל מובן היטב פשר גזירה זו שתבעל הארסה להגמון תחילה, ונמצא דגזרה זו דתבעל להגמון תחילה היא היא דטמאו בני יון כל השמנים, והיא היא י"ג

ביוצר לשבת ב' דחנוכה: "יזמו לעשות נבלה ארוסה בטרם תנשא, לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה", ובעי טעמא מה פשר גזרה זו, ולעיל ביארנו שענין זה חק הוא ולכן התנגדה לו יון, וחושבני שיש מקום לשמוע גם בגזירה זו את התנגדות יון לתורה שבעל פה, ואלו דברות קדשו של רבינו מהר"ל ז"ל בספר תפארת ישראל (פרק ס"ח דרי"ב ע"ב): "בן נח שעסק בתורה חייב מיתה שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב אל תקרי מורשה אלא מאורסה וכו', התורה מתייחסת לישראל בפרט ולכן היא מאורסה לישראל וכו', ותורה שבעל פה שבשביל זה התורה מאורסה לישראל וכו', וצריך שתהיה התורה בעל פה

מחברת הערוך (ערך חסר ד"ל ע"ב) שכה כתב: "וזו שכתבתי הוא מחכמה יוונית הנקראת גראמטיקה, סמוכה לדברי תורה, כענין מה שנאמר יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם" ודוק היטב.

ומבואר דמלכות יון בבחינת נגה, וכן הוא להדיא בספר קהלת יעקב (ערך יון דל"ד ע"ג) ע"ש, וזו ממש בחינת החזיר עצמו שיש לו סימן טהרה ופושט טלפיו כי החזיר בחינת נגה כמובא להדיא בספר ערכי הכנויים (דמ"ז ע"ב) ובספר קהלת יעקב (ערך חזיר דכ"ד ע"א), וזה לעומת זה יון וחזיר ומין במינו הם והבן היטב. [ועיין בכורות ה' א') שעייברו של חזיר ששים יום, ובמדרש ויקרא רבה (פי"ג ס"ה) עקרב זו יון שמושרצת ששים ששים ע"ש, ובבכורות ט' ב') דסבי דבי אתונא היו ששים, ועיין למהר"ל ז"ל בביאורו לאגדות שם ובספרו גבורות ה' (פרק ח' ו"ב), ובספרו תפארת ישראל (פרק י"ז) ודוק היטב]. [והארכת בזה לקמן אות ז'].

וראיתי בספר צרור המור על התורה (פרשת תרומה) שהביא ממדרש השכם דנחשת זו יון ע"ש, והבן כי גם נחשת בחינת נגה ככתוב בספר קהלת יעקב (ד"א ע"א) ע"ש, ועיין בספר פוקד עקרים (אות ד'). [עכשיו ראיתי שכן דרשו ז"ל במדרש שמות רבה (פ"ה ס"ה) ותנחומא (פרשת תרומה סימן ז'), ועיין רבינו בחיי (שם כ"ה ו'), וילקוט שמעוני (רמז שס"ד), ודברי מדרש השכם נדפסו בספר אוצר המדרשים (דף קפ"ג) ע"ש]. [ועיין זהר ח"ב (דף ל"ג ע"א) דאינון טורי נחשת דאקרון הרי נחשת (בספר זכריה פרק ו'), ובהגהות מהר"ל ז"ל שם (אות א') נחשת נגה נקרא כן, והוא נפלא בס"ד. ועיין ביצוצי זהר שם (דר"ל ע"א אות י"ב), ע"ש].

ומצאתי בס"ד בלקוטים ממדרש אבכיר (דף כ"ב אות נ"א): "נחשת זה מקדש שני" ע"ש, ועיין ילקוט שמעוני (תרומה שם), והדברים מכוונים למאד כי יון נחשת - כנגד בית שני נחשת, וזה לעומת זה, ועיין לגאון שר התורה אדמו"ר רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בספרו רסיסי לילה (סימן נ"ו) ובספרו דברי סופרים (ד"צ ע"א), וקצת. [ועיין לקמן אות ו' מה שהוספנו להסביר בכינוי נחשת למלכות יון].

ד.

כבר נתבאר בס"ד שחכמת יון אי אפשר לה להבין ענין החק, מאחר שאין לו מבוא בשכל האנושי. והנה השור מסמל את חיי החומר והגשם כשבת (ק"ח ב'): "מעולם לא קראתי לשורי שורי אלא שדי", ופירש רש"י ז"ל: "שורי שדי שהוא עיקר של שדה דכתיב ורב תבואות בכח שור".

וחילוק מהותי ברור יש בין ישראל ויון בזה, שיון אי אפשר לה להבין שיש קדושה בחיי החומר כשלעצמו, בעוד הוא חומר, והוא אשר אמר הערל היווני "חוש המישוש חרפה הוא לנו", וטעמו "מפני שהוא לנו מחמת היות האדם בעל חי דבר אחר והוא בזה כשאר הבהמות ואין בו דבר מענין האנושיות"^א.

ולכן ומטעם זה היו מ"חכמי" יון שבעת אכילתם היו בושים באכילתם

הפרצות שפרצו בסורג ובחומה, ובלשון הפייט "פרצו חומות מגדלי וטמאו כל השמנים" דבני חדא ביקתא אינון, והיא היא מלחמת יון בתורה שבעל פה וכמו שנתבאר בס"ד והבן היטב. [ובתוספת יום טוב למדות (פ"ב מ"ג) כתב דענין דיון פרצו י"ג פרצות בסורג דייקא היתה הואיל ונעשה להבדיל אותם מבוא יותר פנימה, וכן כתב הגר"א ז"ל שם, ויש להאריך]^ט.

ומחכמי לבב קבלנו דחנוכה כנגד מדת הוד, והוד נקרא חוק, כמבואר בזהר הקדוש ח"ב (ד"ס ע"ב וס"א א') "ושמרת כל חוקיו - דא הוד", ובתיקוני זהר חדש: "הוד ביה שם לו חוק ומשפט" והובא בספר הפרדס (שי"ז ספ"א), והדברים נפלאים בס"ד. [אהרן הכהן נפטר בראש חודש אב, ואב בחינת הוד, וכמו שכתב בספר מועד לכל חי (סימן י' אות ב') ע"ש].

^{יט}. [תורה ובעל פה חק אקרי - עיין זהר ח"ג (נדק"ג ע"ב) ותנופה חיים (פרשת ואתחנן את ל') ע"ש].

כ. עיין לגאון שר התורה אדמו"ר רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ל בספרו רסיסי לילה (סימן נ"ז) מה שהביא מרבינו האריז"ל, ועיין לו בספרו פוקד עקרים (אות ו' ד"ה ובמלכות), ועיין בספר שמן ששון (דקל"ט ע"ב אות ב').

ושורש הדברים נמצא בספר תקוני זהר (תקון י"ג דכ"ט ע"ב): "תמינאה הודאה ובה הוה משבח דוד הודו לה' ודא הוד ודאי וכו' ואיהו הוד תמינא יומין דחנוכה וכו'" ע"ש. [ובענין זכרון חנוכה בספר הזהר הקדוש - עיין בחיבורי הנכחי לעיל (סימן ד'), ע"ש].

ויש להוסיף דחזינו דמלכות יון לחמו בבית המקדש וטמאו את ההיכל כאומרם במדרש במדבר רבה (פ"ו ס"י) ובמגילה יונית (דף תמ"א) ועוד, והיינו נמי "וטהרו את מקדשך" האמור בתפילת "על הנסים" דחנוכה, ועיין ברכות (נ"ח א'): "הוד זה בית המקדש", ולכן נצחון בני חשמונאי וטהור המקדש היה דייקא בחנוכה, ודייקא על ידי כהן גדול וכהנים בני חשמונאי מבני אהרן דאחיד בהוד כאומרם בזהר ח"א (דרנ"ו ע"ב) ובהזר חדש (פרשת כי תשא דמ"ד ע"ג), ועיין שם ח"א (דכ"א ע"ב) וח"ג (דרפ"ב ע"א), ודוק היטב כי קצרת. [ועיין מדרש תהלים (פ"ח ס"יא) וצע"ג, וכמעט ברור אצלי דהוא טעות סופר, וראיה לדבר דהשוה לילקוט המכירי תהלים (שם אות י"ט), ועיין הערות למדרש תהלים שם].

כא. עיין בספר המורה (פל"ו לשני ושם סוף פ"מ), וראה לרמב"ן ז"ל בתחילת אגרת הקודש שהכה על

בעולם הזה לא יכוון להנאתו אלא לעבודת הבורא ית"ש כדכתיב בכל דרכיך דעהו, ואמרו חכמים וכל מעשיך יהיו לשם שמים, אפילו דברים של רשות, כגון האכילה והשתיה וההליכה והישיבה והקימה והתשמיש והשיחה וכל צרכי הגוף יהיו כולם לעבודת בוראך. כללו של דבר חייב האדם לשום ענינו ולבו על דרכיו ולשקול כל מעשיו במאזני שכלו וכשוראה דבר שיביא לידי עבודת בוראו יתעלה יעשהו, ואם לאו אל יעשהו, ומי שמדות אלו מצויות בו נמצא עובד את בוראו כל ימיו אפילו בשעת שבתו וקומו והילוכו ובשעת משאו ומתנו, ואפילו באכילתו ושתייתו ואפילו בתשמישו ובכל צרכיו, ועיין בדברות רבינו הרמב"ן (ר"פ ואתחנן), זה החילוק בין ישראל ליון.

ולבן אמרו יון "כתבו לכם על קרן השור", שמציין את חיי הגשם של ישראל, שכאן כאן אין לכם חלק וכו', שאף דבר זה בבחינת חוק לגבי יון. ובמגילת תענית (פ"ב) איתא: "בימי מלכי יון היו כותבים על מצחו של שור ושל חמור שאין לבעלים חלק" וכו', וברור

ומסתתרים מבני אדם שלא יראום בעת אכילתם, והיינו מחמת שלא יכלו להבין בשכל היוני שאפשר ושיש כח ביד האדם לקדש את החומר ואת הגשם, והם ראו באכילה ותשמיש וכו' בלתי נמנעות מצד היות האדם סוף סוף יצור בעל חיים נברא, ולא ראו בדברים הללו וכיוצא בהם שום מהלך של אנושיות האדם, בתור היותו הנברא השכלי של היצירה, בתור נברא נבדל השונה במהותו מבעל חי, ולכן אנשי יון בשכלם המשובש יוכלו להבין את מעלת החומר רק אם נעשהו כאלוהות, וזהו ענין טפוח הכוח ותרבות הגוף היונית, וייחוס כוחות גשמיים לאילייהם וענין האולימפאדות וחיי הספורט ושאר תועבותיהם והבליהם, שרק על ידי מהלך כזה של האלהת החומר יכלו לתפוס דברים אלו²².

אבל, להבדיל, מהות היהודי שונה וחלוקה ת"ל, שאנו עם ה' בני אל חי יכולים ומצווים לקדש את חיי החומר שלנו, וכלשון הטוש"ע אורח חיים (סימן רל"א): "שכל כוונותיו יהיו לשם שמים, וכו' ובכל מה שיהנה

קדקדו של הערל היוני בזה, עיין שם דברי אלקים חיים. וראה בספר החיים (ח"ב רפ"א), ולגאון יעב"ץ ז"ל בספרו מור וקציעה או"ח (סימן ר"מ דק"ב סע"ד), ובסידורו (מיטות כסף דקנ"ח ע"ג ודף ק"ס דפוס לבוב).

כב. כמדומני שראיתי שכן כתב הגאון יעב"ץ ז"ל שפילוסופי יון היו בעת אכילתם ומסתתרים מבני אדם, וכעת איני זוכר היכן כתב כן, שוב מצאתי לרב תורה תמימה ז"ל בספרו תוספת ברכה שמות (כ"ג כ"ה) שכתב: "כתבו הפילוסופים הקדמונים כי האכילה בכלל הוא ענין בהמי ומגונה הוא ולכן מהראוי שלא למלא חובת הגוף הזאת בגלוי" ע"ש (ולענ"ד דבריו שם אינם מחוורים במחכ"ת ואמ"ל). ועיין בסדור הגאון יעב"ץ ז"ל (דקי"ג סע"ב ודקנ"ג סע"ג ואילך), ועיין לגאון רבי אברהם גרודינסקי ז"ל הי"ד בספרו תורת אברהם. [ולפלא המובא בספר מגיד מישרים (פרשת בראשית ד"ט רע"א) ועוד שם תהלים (מזמור ל"א דקנ"ט סע"ב) ועוד יתבאר בס"ד]. [ולברר בספר רוח חיים אבות (פרק ו') במ"ח קנייני תורה, ועיין נועם אלימלך (פרשת חקת ד"ה ויקחו אליך) ובהגהות לשם מר"י ז'קובר ז"ל, ובספר יהודה מחוקקי (בקונטרס כבתה השלהבת), ע"ש. ועיין במפרש לתרגום יונתן לפרשת משפטים (כ"ג כ"ה), ע"ש].

ז"ל דברים ד' ד' עש"ה), [והרשב"ץ ז"ל בספר מאמר חמץ בפירוש ההגדה (בפסקא חכם מה הוא אומר) הובא בספר נפש כל חי (מערכת ח' כלל ו') כתב: "שמירת החקים מורה יראתו מהקב"ה ושהוא עבדו, כי לא נראית יראת האל במי שמקיים מצוות במה שהשכל גזור אותו, כמו שנראית במי שמקיים מצוות ואינו יודע טעמו, כי העבד צריך לקיים מצוות אדונו ואף על פי שלא נתגלה לו רצונו באותה מצוה, ויהיה התועלת בזה ליכנות בזה העולם לטוב לנו כל הימים, ולזכות לתחיית המתים בעולם שכולו ארון, להחיותנו כיום הזה", ע"ש]. אף שבדואי בכל המצוות כולן יש בהן בחינת גזירת מלך (עיין רש"י ז"ל ראש השנה כ"ח א'), מכל מקום בולט הדבר במיוחד ובמסויים בחוק, "להטיל על ישראל חקי גזרותיו להודיע שהם עבדיו ושומרי מצותיו וגזרות חקתיו אף בדברים שיש לשטן ולגויים להשיב עליהם מה צורך במצוה זו" (לשון רש"י ברכות ל"ג ב'), וראינו לחז"ל שמציינים את נקודת העול אצל השור דוקא, וכאומרים (ע"ז ה' ב') כשור לעול וכו'. ואף דבר זה, ענין קבלת עול מלכות שמים שיש לישראל, והנראה בעליל על ידי קיום החוקים, הפריע ליון.

ובמיוחד ובמסויים בולטים הדברים בדברי חז"ל על הפסוק ידע שור קונוהו וחמור אבוס בעליו (ישעיה א', ג'), והובאו הדברים ברש"י ומהר"י אברבנאל ז"ל (שם) "וכפי חז"ל היה

שהנקודה בחמור היא הסמל לחיי החומרי, ועליהם בדוקא, על השור ועל החמור שענינם הסמל לחיי הגשם והחומר, רצו היונים שיכתבו ישראל שאין להם חלק וכו', שאין קדושת חיי החומר נתפש במחשבת יון, צא וראה שאצל הגויים יש בדוקא ענין המנזרים וכו' אשר שם הם מנותקים ומרוחקים מכל חיי ותענוגי עולם הזה, לא נושאים ולא נישאים וכו' ושאר הבליהם, כיון שנבצר מבינתם שאפשר לקדש את חיי הגשם, ולכך צריך לפי דעתם המשובשת הנזרות ופרישות מוחלטת וכו', ולא היא חלילה, וכמשנ"ת, וזו לשון קדשו של אדונינו הרמח"ל ז"ל בספרו מסילת ישרים (ס"פ י"ג): "הפרישות הרע הוא כדרך הגויים הסכלים אשר לא די שאינם לוקחים מן העולם מה שאין להם הכרח בו, אלא שגם ימנעו מעצמם את המוכרח וייסרו גופם ביסורים ודברים זרים אשר לא חפץ בהם ה' כלל" ודוק היטב. [ודע דבספרי מסילת ישרים המצויים השמיטו תיבת הגויים, ובדואי מפני ביקורת הצנזורה, ובכך העיקר חסר מן הספר, ומצוה לתקן, ואני העתקתי ממסילת ישרים הנדפס על פי דפוס ראשון של המסילת ישרים].

ועל ידי קיום החוקים, מובלטת היטב הנקודה של עבדות ועול, וכמבואר לעיל שביאור חוק הוא "דברים שאין בהם טעם ואינם אלא גזירת מלך וחוקותיו על עבדיו" (ועיין ברמב"ן

בג. זו לשון רבינו בחיי ז"ל בראשית (א' ג') על הפסוק ויקרא אדם שמות: "וכן בשם חמור הכיר אדם הראשון בחכמתו שהוא פתי וסכל וכבד מכל הבהמות ונמשך אחר התאוות ועל כן קראו חמור, מלשון חומר", והמהר"ל ז"ל בספרו נצח ישראל (פרק מ') כתב: "החמור הוא הבעל חי החומרי ביותר", ובספרו גבורות ה' פרק כ"ט) כתב: "אין בריאה יותר פשוטה מן החמור שכולו חומר", ועיין שם בארוכה וכן שם (פ"ד ופ"ה פל"ז ופס"ו), ועוד עיין למהר"ל ז"ל בגור אריה שמות (ד' כ'), ובביאוריו לחידושי אגדות סנהדרין (צ"ח א'), ואכמ"ל. [עיין מנחה בלולה בראשית (כ"ב ג') ויחבוש את חמורו אל תקרי חמור, אלא חומר, ע"ש. ושם בספר שמות (פרשת שמות דס"ד ע"א) וירכיבם על החמור, הדריכם בדרכי הפרישות והרכיבם על החומר, וע"ש].

היוצאת מן השדה מקריבים לבורא ית"ש, דוקא כאן השור הולך לפנייהם להראות את קידוש שעבוד חיי החומר - הבאים לידי בטוי בשור - אל השי"ת. [ועיין כלי יקר על התורה שם בענין ביכורים ודוק היטב].

ומבואר בירושלמי ביכורים (שם) וכן פסק הרמב"ם ז"ל, ששור זה קרב היה לשם שלמים, ועיין רש"י סוכה (מ"ז ב'). ושוב להראות לכל באי עולם את השעבוד הגמור של היהודי לשי"ת, ואף בחיי החומר והגשם וכדברות קדשו של רבינו הרמב"ן ז"ל (ויקרא י"ט, ספ"ה): "מפני שהשלמים מדתן של ישראל כמו שאמרו רז"ל לא הקריבו בני נח שלמים", ועיין תנחומא (פרשת צו סימן ד'). ולדברינו מובן היטב בס"ד דקרבן שלמים שהוא ענין אכילה של קדושה, אכילה של קרבן, דבר זה נבצר ונמנע שיובן בשכל האנושי של חכמת יון, ומשום כך דוקא זאת מדתן של ישראל ואין בן נח מקריב שלמים, ומהאי טעמא גופא השור בא במצות הביכורים לקרבן שלמים.

ומה ימתקו לנו הדברים דכל זאת שהשור הולך לפנייהם והוא קרב לשלמים וכו' וכנ"ל, לימדתנו התורה דדוקא במצוות ביכורים שמצוה זו ממצוות התורה אשר אף היא בגדר חק וכאשר כתב כן להדיא הגאון רבי חיים ׳ן עטר ז"ל בספרו אור החיים הקדוש (דברים כ"ו ט"ז) דוק והבן היטב.

המשל בזה שהשור יודע מי שקנאו ומתקנו שכיון שהורגל בכך יודע בו וכו' וישראל לא התפקחו כשור, כשקראתיו ישראל יהיה שמך והודעתי לו חוקותיו ועזבוני" ע"ש"ד. חזינן שוב שהעול מתבטא דוקא בענין חק וגזירה, והוא הדבר המצויין וכולט בשור שעושה כל הנגזר עליו בלא לשנות ממדתו, ולזה נתכוונו היונים באומרם כתבו לכם על קרן השור וכו', שרצו שישראל יפקיעו עצמם ממרות גזירות וחוקי השי"ת, ודוקא על גבי השור שהוא הסמל לעבדות, סמל לקבלת עול והשתעבדות גמורה ודוק. [וכתב מהר"ל ז"ל בחידושי אגדות למכות (כ"ב ב'): "הכתוב אומר כי השור והחומר אלו שניהם הם שומעים ומשעבדים עצמם לאדון שלהם" ע"ש].

ומתקשרים הדברים הפלא ופלא עם דברות רבותינו ז"ל, שמצאתי בס"ד בספר זהר חדש רות (דפ"ב ע"א) שעל הפסוק שם שם לו חק ומשפט, שהבאנו לעיל גבי בחינת חק וכאשר נתבאר בארוכה לעיל, דרשו שם: "שם שם לו חק ומשפט, - דא עול שכינה", ועם מה שכתבנו לעיל בסמוך מובנים הדברים להפליא בס"ד.

ויתבן שכנגד זה הוא ששינוי בביכורים (פ"ג מ"ג): "והשור הולך לפנייהם וקרניו מצופות זהב", דדוקא כאן במצות ביכורים שבאה להראות שאף מעשי השדה הגשמיים של הישראלי משועבדים להשי"ת, והראשית

כד. ועוד שם כתב רש"י: "מכיר השור קונוה להיות מוראי עליו ולא שינה מה שגזרתי עליו וכו' ולא שינו את מדתם שגזרתי עליהם" וכו'. ועיין בספר תקוני זהר (תקון ג'): "הא רעיא קא אתי בכמה עאנין ותורין ואמרינן" וכו', ושארי הגאון רבי יוסף חיים ז"ל בפירושו בניהו לתיקונים (שם ד"ד ע"א) כתב: "נקט שלשה מינים כנגד מצות חוקים ומשפטים אשר יעשו ישראל", ושוב מבואר לנו בהדיא דתורין דהיינו שור עומד ומקביל כנגד חוק ודוק היטב. [ועיין מהרש"א שבת (ע"ז ב) וצ"ע].

כה. בתענית (כ"ח א'): "פעם אחת גזרה המלכות גזירה על ישראל שלא יביאו עצים למערכה ושלא יביאו

ומצאתי כעת לגאון המובהק רבי יחיאל העליר ז"ל בעל עמודי אור בספרו אור ישרים על הגדה של פסח (בביאור ל"חד גדיא" פסקא ואתא תורא ד"ל סע"ב) שכה כתב: "ואתא תורא ידוע מאמרם ז"ל שמלכות יון נרמז בחושך הנאמר בראשית הבריאה, וממונה של יון שור ככתוב בספר ערכי הכנויים, ולכן אמרו חז"ל שכפו את ישראל כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל והבן" עכ"ל, ועם מה שביארנו בענין שור הדברים נפלאים תלי"ת.

ובזה אני שומע היטב דברות חז"ל בראש השנה (י"ח סע"ב): "גזרה מלכות יון גזרה שלא להזכיר שם שמים על פיהם, וכשגברה מלכות חשמונאי התקינו שיהיו מזכירין שם שמים אפילו בשטרות", דההדגשה אפילו בשטרות דהיינו אפילו בעסקי חולין ועניני חול גם עליהם יזכירו שם שמים להוציא מלבם וטעותם של יון, דאנן בני אל חי מצווים ויכולים לקדש אף עסקי החול דילן וכאשר ביארנו ודוק. [וזה מקור דברי רבותינו הראשונים ז"ל הפייט ביוצר לשבת שניה

ביכורים לירושלים ע"ש, ולא נתבאר מדוע גזרו בדוקא על שתי מצוות אלו, ולדרכינו הדברים מאירים בס"ד שענין שני דברים אלו בגדר חוק, דעצי המערכה למזבח הם וכבר ביארנו (לעיל אות ג') דענין מזבח וקרבתו בגדר חוק, וענין ביכורים הוא חוק כנ"ל, ולכן בדוקא גזרה המלכות על שני דברים אלו ודוק היטב. [ובענין "פעם אחת גזרה המלכות" עיין עוד ברכות (ס"א ב') ושבת (מ"ט א' וק"ל א') ועבודה זרה (ח' ב') ע"ש].

ואני כותב זאת מתוך הנחה דהמלכות שגזרה גזירות אלו היא מלכות יון, ואף אם נאמר דגזרות אלו לא מלכות יון גזרו אלא בני רומא מלכות חייבת הם שגזרו זאת, נמי יש מקום לומר כדברינו דגם הם בני רומא בני חדא ביקתא אינון עם בני יון והם ממשיכי יון ובנויים ומיוסדים על בני יון, וקרנא דיון קבירא בהו ברומא, ונרמז זה במאמרם ז"ל איטליה של יון כידוע ועיין היטב רש"י שבת (נ"ו ב') ומגילה (ו' ב') ע"ש, ובמגילה (ו' א'): "קסרי בת אדום וכו' והיא היתה יתד תקועה (לרעה) בימי יוונים" וכו', ובתרגום שיר השירים (ו' ז'): "קמו יוונאי וכנישו שיתין מלכין מבנוי דעשו וכו' ואתו לאגחא קרבא בירושלים", ועיין גם לגאון אדמו"ר רבי צדוק הכהן ז"ל בספרו דברי סופרים (בלקוטי אמרים ד"ץ סע"א): "ואחר כך נתחברו ויון ואדום" וכו' ע"ש. ועיין בספרי (סוף פרשת מטעי) ובספרי חיים שם (דף מ"ו) ע"ש. [ומענין הדבר דבאבות דרבי נתן (פ"ד ה"ה) אמרו על קיסר רומא: "לקח קשת והיה מכה על החומה עד שפרץ פרצה והביאו ראש חזיר והיה משליך אותו כלפי אברים שעל גבי מזבח", והם הם ממש מעשי מלכות יון פרצות בחומה, וחזיר במקום קרבן, ושקוץ המזבח, ועיין בפירוש תפארת ישראל מודות (פ"א אות מ"ט), ועיין לקמן אות ז' שיון מכונה קשת].

והשי"ת האיר עיני רואה אני שמה שכתבתי כאן אמת וצדק, כי עכשיו בעת עריכת הדברים לדפוס מצאתי להדיא בשני מקורות בדברות חז"ל דגזירות אלו שלא יביאו עצים למערכה דמזבח ושלא יביאו ביכורים, אכן מלכות יון היא היא שגזרתם, הראשון במגילת תענית (פרק ה'), והשני בתוספתא דתענית (ספ"ג ה"ז וה"ח) וכאומרם שם: "בשעה שהושיבו מלכי יון פרדסאות על הדרכים וכו' מי שהוא כשר וירא חטא היה נוטל את הבכורים וכו', בשעה שהושיבו מלכי יון פרדסאות על הדרכים וכו' כל מי שהוא ירא חטא וכשר היה מביא שני גזרי עצים וכו'", ואיצטמיד ביאורא דילן בס"ד, ותלי"ת שהנחני בדרך אמת כן

עמדו קמאי ז"ל מה דבר והיפוכו מצינו ב"זדים ביד עוסקי תורתך", כמו בשאר הדברים שזכרו בתפילה שם, ובס"ד לפי דברינו יובן היטב".

כתב הרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול סוף הלכות מעילה: "והחוקים הן המצות שאין טעמן ידוע וכו' ויצרו של אדם נוקפו בהן ואומות העולם משיבין עליהן וכו' וכמה היה דוד המע"ה מצטער מן המינים ומן עובדי עבודה זרה שהיו משיבין על החוקים וכל זמן שהיו רודפין בתשובות השקר שעורכין לפי קוצר דעת האדם היה מוסיף דביקות בתורה שנאמר טפלו עלי שקר זדים אני בכל לב אצור פקודיך", ועיין שם כל דברות קדשו.

חזינן להדיא דהזדים הם אותם שעומדים כנגד החוקים דוקא, ולכן תקנו חז"ל בניגוד לזדים, דהיינו המתנגדים והטוענים כנגד החוקים והם הם היונים וכמשנ"ת, את עוסקי תורתך. ובמדרש פסיקתא זוטרתי הוא מדרש לקח טוב (פרשת ואתחנן ד"ו ע"א): "וחכמי ישראל אמרו מצאנו בתפילת חנה מעין שמונה עשרה ברכות, רמה קרני - מגן אברהם, וכו',

דחנוכה שפייט: "חק ויעבר קול ואמר הס כי לא להזכיר בשם ה'", וכן הפייט בזולת לשבת ראשונה דחנוכה (בסדור עבודת ישראל דף תרמ"א) פייט: "דבר ה' יקר כל מזכיר ידקר", והוא מלשון הנביא ודבר ה' היה יקר בימים ההם (שמואל א' רפ"ג) דהיינו דבר ה' היה מנוע בזמן ההוא כדפרש"י שם, וכך צריך לנקד בזולת שם הד' בשוא וב' בפתח ולא כאשר נדפס שם הד' בחיריק והב' בסגול ואין לזה הבנה ודוק].

ואפשר גם שתקנת בית חשמונאי דקבעו ימי חנוכה להלל ולהודאה להשי"ת, היתה גם כנגד גזירת יון שלא להזכיר שם שמים, ובמדרש תהלים (פ"ל ס"ו) "אשירה לה' - ביון", ועוד עיין שם (פ"א ס"ח): "שמעת קול תחנוני זו יון" ע"ש, ועיין לקמן אות ז' בענין שיר הלוים וצרף לכאן והבן.

ה.

במטבע ברכת על הנסים אנו אומרים: "מסרת גיבורים ביד חלשים וכו' ורשעים ביד צדיקים וכו' וזדים ביד עוסקי תורתך". וכבר

יעזרנו סלה אמן. [ולא ידעתי מדוע רבותינו המציינים ובראשם הגאון מרא דכולי תלמודא רבי ישעיה ברלין ז"ל לא ציינו לפחות שמקור הברייתא בתלמוד נמצא בתוספתא דתענית דאיתניא בס"ד. ועיין ירושלמי תענית (פ"ד ה"ד), ועיין בפירוש רבינו יונתן על הרי"ף תענית שם ובדברי הרב המאירי שם וצ"ע].

ומכאן מקור דברי רבותינו הראשונים ז"ל הפייט ביוצר לשבת שניה דחנוכה שפייט: "חק ויעבר קול ואמר הס כי לא להזכיר בשם ה'", וכן הפייט בזולת לשבת ראשונה דחנוכה (בסדור עבודת ישראל דף תרמ"א) פייט: "דבר ה' יקר כל מזכיר ידקר", והוא מלשון הנביא ודבר ה' היה יקר בימים ההם (שמואל א' רפ"ג) דהיינו דבר ה' היה מנוע בזמן ההוא כדפרש"י שם, וכך צריך לנקד ב"זולת" שם הד' בשוא וב' בפתח ולא כאשר נדפס שם הד' בחיריק והב' בסגול ואיו לזה הבנה ודוק

כו. עיין בזה למרן ז"ל בבית יוסף או"ח (סימן תרפ"ב) בשם ארחות חיים, ועיין גם בספר בני יששכר מאמרי חודש כסלו (מאמר ד' אות ע"ט), ועיין לגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו מועד לכל חי (דרל"ד רע"א) ושם נסמן, ובספרו תנופה חיים (תהלים אות צ"ח דרכ"ג סע"א, ושם אסתר אות ק"א דש"ט סע"ד), ובספרו תוכחת חיים ח"ג (פרשת דברים דף קפ"ז) ע"ש ואכמ"ל.

שכתב דענין עסק התורה מתייחס על הרוב לתורה שבעל פה, ועיין גם לגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו גנוזי חיים מערכת ע' אות מ"ח), וכשנצרך זאת למבואר לעיל שתורה שבעל פה "היא בבחינת חוק", יובן היטב מה ראו חז"ל לקבוע ולתקן דוקא "זדים ביד עוסקי תורתך", שאכן המה דבר והפוכו ממש והבין!

ומצאתי לגאון מבי"ט ז"ל בספרו היקר בית אלהים בביאורו לפרק שירה שכה כתב: "מה שאמרו רבותינו ז"ל כל העוסק בפרק שירה ולא אמרו כל האומר, כי ענין העוסק הוא לדעת עניני הדברים וכוונתם וכו' למען נחכים באחריתנו לעשות חוקי רצונו" וכו' עיין שם, (והביא דבריו מו"ז הגז"ל בכף החיים סימן א' אות ל"ח), ולפי מה שנתבאר הדברים מכוונים ונפלאים בס"ד.

ונוסיף עוד לבאר בס"ד הנקודה ב"זדים". אמר שלמה המלך ע"ה: "בא זדון ויבוא קלון, ואת צנועים חכמה" (משלי י"א ב'), וכתב שם הרלב"ג ז"ל: "הנה כשיבוא איש זדון,

ורשעים בחושך ידמו - מכניע זדים" עכ"ל, הרי שזדים כנגד רשע וחושך, והיינו כדברינו דמלכות יון הרשעה המשולה לחושך נתכנתה ונקראה בשם זדים ודוק היטב.

ונודע מדברי רבינו הט"ז ז"ל שענין עסק התורה הוא בטורח וביגיעה בעמל רב ובמיעוט תענוג, עיין בדבריו הקדושים על שלחן ערוך או"ח (סימן מ"ז), ובספרו דברי דוד בראשית (מ"ה כ"ד) ע"ש, והיא היא ממש בחינת תורה שבעל פה כאומרם ז"ל (תנחומא נח סימן ג'): "שלא תמצא תורה שבעל פה אצל מי שיבקש עונג העולם תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה, אלא במי שממית עצמו עליה וכו' לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבעל פה שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית וכו', וזו היא התורה שבעל פה שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהיא משולה לחושך, שנאמר העם ההולכים בחושך ראו אור גדול" וע"ש, ומצאתי לגאון חיד"א ז"ל בספרו חומת אנך ישעיה (פרק כ"ז)

כו. ולדברינו כאן מובן מטבע הברכה ולשכחם תורתך, כלומר מלכות יון שהיא חשך (וכנ"ל מב"ר) רצתה להשכיח בחינת תורה שבעל פה שגם היא נקראת חשך (וכנ"ל מתנחומא), זה לעומת זה עשה אלוקים. (וגם חשך ושכח אותן אותיות). ועיין לגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בהקדמת ספרו תוכחת חיים (דף ה') שהביא מתשובת הגאונים (סימן ה') דחכמת הפילוסופיה היא נקראת חשך ע"ש, והוא נפלא, ובספרו נפש חיים (מערכת ח' ערך חנוכה דפ"ב סע"א) כתב עוד: "חשך נוטריקון חודש שבת כריתה דהיינו ברית מילה כמו וכרות עמו הברית, להודיע כי בביטול הני תלת העם הולכים בחשך, ועל ידי שיתקיימו הני תלת סמכי קשוט ולכל בני ישראל אור במושבותם" ע"ש, והיה לו להוסיף דהיינו דרשתם ז"ל חשך זו יון, ובסוף מגילת תענית (פרק ימי הצומות דכ"ב ע"ב) אמרו: "בשמונה בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך וחשך בא לעולם שלשה ימים", ועיין מסכת תמיד (ל"ב א') שאלכסנדר מוקדון שאל את חכמי הנגב: "בעינא למיזל למדינת אפריקי אמרו ליה לא מצית אזלת דקא מפסקי הרי חושך, אמר להו לא סגיא דלא אוילנא אמטו להכי משיילנא לכו" ופירש המפרש: "תקעתי עצמי ללכת שם" וכו', והיינו דחשך זו מידת יון ובדוקא אמר אלכסנדר מלך יון אלך ואלך כי אל מקומו שואף זורח הוא, ומצאתי בספר בני יששכר (מאמרי חודש כסלו מאמר ד' אות נ"י) שעמד בזה והוסיף: "כי בהכרח לו כי ממשלתו חושך" ע"ש, דוק והבן.

שבעל פה ומגידה כה כתב: "זדים אלו המורים מהעולה על רוחם לא מן הקבלה", הרי שתיאר את המתנגדים לתורה שבעל פה בתואר זדים, ועם מה שביארנו בס"ד הדברים מאירים ומובנים במשנה הבנה ותוספת עומק ודוק היטב [ועיין לעיל סוף הערה י"ז וצרף לכאן]. [ועיין בחיבורי הנכחי (סימן כ"ד אות ג' ד"ה ובס"ד נראה לי), ע"ש]. ועיין עוד ברמב"ם סוף הלכות מעילה הנ"ל (ראש אות ה'), ועיין תנופה חיים תהלים (מזמור צ"ח דרכ"ג סע"א) ע"ש].

ו.

הזכרנו לעיל דרבותינו ז"ל קראו "נחשת" למלכות יון, ושם (בהערה י"ח) כתבנו לבאר עומק כוונתם, ויש לנו להוסיף בזה דברים בס"ד.

מבואר במדרש תנחומא (פרשת תרומה סימן י"א): "ולמה היה צפוי המזבח נחשת לכפר על מצח נחשת שנאמר וגיד ברזל ומצחך נחושה", הרי שנחשת ענינו חוצפה עזות וגסות, וזו ממש בחינת יון הנקראת בלשון

והוא הרשע בדעות, אשר יהרוס לשפוט בדברים בזולת עיון, הנה בא אחריו קלון ובושת כי לא יסכים המציאות למה ששפטו אותו" ע"ש.

ומבואר באר היטב שעל רשע בדעות נופל תואר זדי"ח ומאד מתאים תואר זה על חכמת יון, שהיתה, להבדיל, כנגד חכמת התורה, ואכן מחמת היותם רשעים בדעות לא יכלו לעמוד ולהבין ענין החק שאצל כלל ישראל ורצו לעוקרו מן העולם, ולפיכך דוקא נקבעה הברכה "מסרת זדים ביד עוסקי תורתך" שזד הוא המתנגד לחק מחמת דעותיו המרושעות וכחכמת יון"ט ודוק. [ויש להאריך בביאור ואת צנועים חכמה איך הדברים מתיחסים בדוקא למלכות בית חשמונאי, ועיין בספר רסיסי לילה (סימן נ"ו) ותן לחכם וגו'].

ואתה המעיין היקר בחון לשון הזהב של אדונינו הרמב"ם ז"ל בהלכות פרה אדומה (פ"א ה"ג) בדברו שם על התקנות שעשו חכמינו בענין שריפת פרה אדומה להוציא מלבם של צדוקים ובייתוסים מכחישי התורה

כת. וזדים הוא כינוי למינים וכמו שכתב הגאון רבי יעקב ישראל אלגאזי ז"ל בספר נאות יעקב (ד"ז ע"א), והביא דבריו רבי חיים פרץ בספרו זכרנו לחיים ח"ב (דכ"ג ע"א) ע"ש, והגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו הכתוב לחיים (פרק קי"ט דקע"ח ע"א) כתב דהמבטלים לעוסקים בתורה נקראים זדים ע"ש. והחסיד רבינו יונה ז"ל בשערי תשובה (ש"ג אות קע"ו) כתב: "והלץ הזה הביאו למדתו הרעה היותו חכם בעיניו, ופעמים שתביא המדה הזאת את האדם למיני מינות, להלעיג על המצות, כמו שכתוב זדים הליצוני עד מאד מתורתך לא נטיתי", וצרף לאמור בדברינו והבן.

כט. והמשך הפסוק ויבוא קלון, אכן נתקיים באסכולת חכמי יון, ראה בארוכה בספר הברית ח"א (מאמר כ' פכ"ה). וכבר נודעה ונתפרסמה שפלותם בדעות ומדות עד אין שיעור ועד אין חקר, ראה בזה בארוכה לרבינו יצחק דמן עכו בספרו מאירת עינים (פרשת וישלח), ולדבריו אלו נתכוון הגאון חיד"א ז"ל בצפורן שמיר (סימן ג' אות מ"ו) וע"ש, וכן עיין לגאון יעב"ץ ז"ל בספרו מגדל עוז (נוה חכם אות ס"ד) עיין שם דברים מבהילים בשפלותם התהומית של "חכמי" יון, ועיין לשארי הגאון רבי יוסף חיים ז"ל בספרו בניהו ברכות (ו' ב' ד"ה אך) והשווה לדברי רבי חיים אחי המהר"ל ז"ל בספר החיים (ח"ב פ"ג) ודוק ואקצר.

הנביא נמר כמפורש בספר דניאל (ד' ו') ועיין במפרשים שם, וכן אמרו חז"ל נמר זו מלכות יון שנאמר נמר שוקד על עריהם עיין במדרש ויקרא רבה (פ"ג ס"ה), והנמר עז הוא כאמרם במסכת אבות (פ"ה מכ"א) עז כנמר, והרשב"ץ והרע"ב ז"ל בפירושהם לאבות על משנה זו כתבו דנמר הוא ממזר מארי וחזיר [ועיין לרמ"ע ז"ל בעשרה מאמרות (מאמר חקור דין) ע"ש], וכבר ביארנו דחזיר מידת יון, וראה נא ראה דהפייט (ביוצר לשבת שניה דחנוכה) בתיאורו את גזרות מלך יון כה פייט ואמר: "זד מלך עז פנים גזרותיו על עמי משך", ובחן לשונו הטהורה שנקט תואר זד, ונקט תואר עז פנים, והוא נפלא ודוק.

ובמדרש בראשית רבה (פמ"ב ס"ז) הובא בביאור הרמב"ן שם (י"ד א') וברבינו בחיי שם: "מלך עילם זו יון, וכן דרשו חז"ל (עבודה זרה ט' א') שש שנים מלכו (יון) בעילם ואחר כך בכל העולם כולו" ע"ש, ובקידושין (מ"ט ב') עשרה קבין גסות ירדו לעולם תשעה נטלה עילם ואחד כל העולם כולו, ודוק היטב.

והיינו דהדגיש הרמב"ן ז"ל באומרו שהיוני הערל הגיס בדעתו, ועיין בבלי תענית

(י"ח ב'): "ניקנור היה מאפרכי יונים ובכל יום היה מניף ידיו על יהודה וירושלים ואומר מתי תפול לידי וארמסנה, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום קצצו בהונות ידיו ורגליו ותלאום בשערי ירושלים ואמרו פה שהיה מדבר בגאווה וכו', וכעין זה בירושלמי מגילה (פ"א ה"ד ד"ו ע"א): "ניקנור שלטון משל מלכות יון היה עובר לאלכסנדריה וראה את ירושלים וחרף וניאץ וגידף ואמר בשובי בשלום אתוך את המגדל הזה (אחריב בית המקדש, פני משה), ויצא אחד משל חשמונאי והיה הורג בחיילותיו עד שהגיע לקרונין שלו, קטע את ידיו וחתך את ראשו ותחבן בעץ וכתב מלמטה הפה שדיבר באשמה והיד שפשטה בגאווה, תלוין בקונדס נגד ירושלים", הרי שזו מדת יון גאווה שחץ וגסות הרוח, והיינו ממש בחינת נחשת וכנ"ל.

ז.

במטבע ברכת על הנסים טבעו רז"ל: "מסרת גיבורים ביד חלשים". ומבואר דהתואר של יון גיבורים, וכן חנה בנבואתה (שמואל א' ב' ד') התנבאה ואמרה: "קשת גיבורים חתים ונכשלים עשו חיל", ותרגם יונתן בן עוזיאל: "על מלכות מוקדון התנבאה

ל. וסתם בחינת ממזר מעידה על עזות וחוצפה כמבואר להדיא במסכת כלה (פ"א ופ"ב): עז פנים דא ממזר, ומאמר העולם מוחצף כולי האי שמע מינה ממזר, ועיין בזה בשו"ת מהרש"ם ח"ה (סימן ע"ד פ"ב ע"ב) ע"ש. ומפליא לשון חכמים במדרש עשר גלויות (נדפס באוצר המדרשים דת"ד ע"ב): "ובא אלכסנדר מוקדון ומלך י"ב שנה ומת, ועמדו אחריו ארבעה ממזרים שהיו משעבדים את ישראל קס"ח שנה עד שבאו בני חשמונאים והרגו לממזרים ונטלו המלכות מהם ומלכו ק"ג שנה", והבן היטב. [ענין קס"ח שנה שמלכו לא נתחורר לי היטב].

ועיין קידושין (ע' א') דאמרו על מולידי הממזרים: "אמר רבי אבהו אמר אדון אני אמרתי יהיו ישראל חשובים לפני ככרוב, והם שמו עצמם כנמר", ואינו מובן היטב פשר מליצת רבי אבהו ששמו עצמם כנמר ועיין רש"י, אבל עם דברי רבותינו דהנמר ממזר הדברים מאירים, ועיין שדי חמד (מערכת כ' כלל

כארי אריה בגימטריא גבורה כידוע, ועיין בביאור הגר"א ז"ל איוב (ד' י') שהביא שגם אריה כל זמן שמזקין גבורה מתוספת בו, וכן כתוב בספר אור החיים הקדוש במדבר (כ"ג כ"ד), וכבר כתב כן הרד"ק ז"ל שופטים (י"ד ה'), ועיין בזה בספר יפה ללב ח"ג (סימן א' אות א'), ובחיבורי כנסת חיים (דף נ"ז אות קמ"א), הרי שנתבאר בחינת גבורה של יון ודוק היטב לב.

ובמדרש בראשית רבה (פמ"ד ס"ז): "גדולה זו יון שמעמדת ששים דוכסין, ששים אפרכין, ששים אסטרלסים", וכיוצא בזה במדרש ויקרא רבה (פ"ג ס"ה): "מה עקרב זו משרצת ששים ששים כן מלכות יון מעמדת

ואמרת קשתת דגבוראי מקדונאי יתברון ודבית חשמונאי דהוו חלשין יתעבדון להון ניסין וגבורין לא".

והנה גם לפי פשוטו מובן מדוע יון נקרא גיבורים, אבל נ"ל בס"ד דלפי דרכנו יובן עוד ואכתוב בקצרה ראשי פרקים בזה בס"ד.

כבר הבאנו דברות הנביא דניאל ודברי חז"ל דיון בחינת נמר, ונמר נולד מחזיר ואריה, וביארנו לעיל דבחינת יון וחזיר אחד הם, ואמרנו ז"ל בעבודה זרה (ל' ב'): "שלשה כל זמן שמזקינים גבורה מתוספת בהם ואלו הם דג וחזיר ונחש", ואריה הוא הגבור שבחיות גבור

קכ"ט) ועוד לו שם (מערכת נ' כלל מ"ב) ע"ש, ועיין עירובין (נ"ג ב') דרבי אבהו היה מנהגו לאישתעווי בלשון חכמה ודוק היטב. ושמחתי למצוא שהגאון רש"ש ז"ל בהגהותיו לקידושין שם כבר כתב כן עיין שם. [ועיין לקמן במילואים מה שהוספנו בזה בס"ד, וצרף לכאן].

לא. ורבותינו ז"ל מכנים למלכות יון בשם קשת כההיא דבראשית רבה (פס"ה ס"ג): "קשתך זו מלכות יון", וכן הוא במדרש תנחומא הקדמון (פרשת תולדות ס"י) ע"ש, ובספר אוצר המדרשים (מדרש לחנוכה דקצ"ג ע"ב): "חרבם תבוא בלבם וקשתותם תשברנה אמר רבי שמעון בר יוחאי אלו יונים שעשו מלחמה עם חשמונאי ובניו", ועוד שם (דקצ"ב רע"א): "וכשהיו יונים מורים חצים וחרבות באו מלאכים ונעצו אותם בלבם של יונים הוי חרבם תבא בלבם וקשתותם תשברנה", ועוד שם (אגרת אלדר הדני דכ"א ע"ב): "והיונים חרבם תבוא בלבם וקשתותם תשברנה" ע"ש, ומה יאיר לפי זה קרא דזכריה (ט' י"ג): "כי דרכתי לי יהודה קשת וגו' ועוררתי בניך ציון על בניך יון", ופירש הרד"ק שם: "שבט יהודה יהיה קשתי ואדרוך אותו על יון כלומר ביהודה אלהם עם יון", ותבוא מלכות הנקראת קשת ותפול ביד ישראל הנקראים קשת, וכבר נודע דרשתם בפסיקתא רבתי (פ"ב פיסקא דחנוכה): "ולמה מדליק נרות חנוכה אלא בשעה שנצחו בניו של חשמונאי הכהן הגדול למלכות יון שנאמר ועוררתי בניך ציון על בניך יון נכנסו לבית המקדש מצאו שם שמונה שפודין של ברזל וקבעו אותם והדליקו בתוכם נרות", ועיין לעיל (הערה י"א).

לב. ובחון הדבר היטב דמלך בני יון אלכסנדר הוא הוא שואל איזהו גיבור כמבואר במסכת תמיד (ל"ב א') והבן היטב, וחכמי הנגב השיבוהו דבר איזהו גיבור הכובש את יצרו, והשוה לשון התיקונים דלעיל דלתורה שבעל פה צריך שיהיה גבור במלחמתה של תורה וגבור ביצרו, ואני שומע כאן את תשובתם נגד הפריצות וההוללות של בני יון כידוע ועיין לעיל הערה י"ב, והמפרש לתמיד שם פירש: "בא לידי עבירה וכובש יצרו", וידוע דסתם עבירה בלשון רבותינו היינו עריות כמו שהארכתי למאד מאד בזה

(ב), ובספרו תפארת ישראל (פרק י"ז) ונצח ישראל (פרק ט"ל), ובאר הגולה (באר ה') ע"ש. ולכן נצחון יון הגיבורים היה דייקא על ידי בני לוי, וכדרשתם בבראשית רבה פצ"ט ס"ב): "לוי נגד מלכות יון זה שבט שלישי זו מלכות שלישית זה אותיותיו משולשין וזו אותיותיה משולשין, אלו מרובים באוכלוסין ואלו מועטין יבאו מרובין, ויפלו ביד מועטין" ובמדרש תהלים (פס"ז אות א'): "כשראה משה רבינו מלכות יון התחיל להתפלל שהיא נופלת ביד שבטו של לוי", ויש לבאר כי בני לוי עצמם הם מבחינה זו וכדרשת רבותינו בספר הזהר הקדוש ח"ג (דש"ג ע"א) "סטרא דליואי גבורה", ושם ח"ג (דקע"ט ע"ב) "לויים מסטרא דדינא", ושם (קכ"א ע"ב): "לוי איהו גבריאל איהו צריך לנגנא ובלילה שירה עמי דא גבורה", ובתקוני זהר (בהקדמה ג' סע"א): "שור משמאל שיר דלויים", ובספר תהלים (כ"א י"ד) "נשירה ונזמרה גבורתך", ע"ש.

השתא דאתנין להכי יוכן היטב דלכן דייקא נפילת בני יון הגיבורים היתה ביד בני לוי, וכן דוקא רבי יהושע בן חנניה שהיה לוי מן המשוררים הוא שנצח את שתין סבי

ששים ששים", ובבכורות (ט' ב'): "אמר ליה קיסר לרבי יהושע בן חנניה אי חכימת זיל זכינהו לסבי דבי אתונא ואייתניהו לי, אמר ליה רבי יהושע כמה הוו שיתין גברי" וכו', הרי שהיו חכמי אתונא ששים, ובחון לשון התלמוד דאפקי נמי בלשון ששים גברי, ובבכורות (ח' א') אמרו עיבורו של חזיר ששים יום הרי לנו דמלכות יון בבחינת ששים, ודוק היטב. [ובענין יון - עקרב, עיין עוד בדברי בעל הרוקח בפירושו לתורה דברים (ח' ט"ו דף קצ"ה) ובבעל הטורים שם ודוק].

וענין מספר ששים האריך מהר"ל ז"ל בחיבורי בהרבה מקומות לבאר דענינו גבורה, וזו לשונו בביאוריו לאגדות סוטה (י' א'): "כח הגבורה מיוחד לששים בפרט ששים גיבורים סביב לה מגבורי ישראל", ובביאוריו לאגדות בבכורות (ט' ב' דקכ"א ע"א) כתב: "היו סבי דבי אתונא ששים כי מספר ששים כולל ואינו פרטי והוא ראוי אל השכל הכללי וכו' ומפני זה היו ששים כי ששים מורה על חוזק ותוקף גדול כדכתיב ששים גיבורים סביב לה", ועיין מה שהוסיף שם (דקכ"ח ע"א) עש"ב, ועיין עוד למהר"ל ז"ל בספרו גבורות ה' (פרק ח' ופרק

בחיבורי זכות יצחק (סימן ל"ב) עיין שם ונתבאר במקומו היטב בעזר משדי. [ועיין לקמן ב"מילואים" בסוף הסימן הנכחי ד"ה וכבר זכינו לייסד].

ודע דכנגד מה שקלקלו והשחיתו בני יון - תקנו וגדרו בני חשמונאי, כגון בחילולי שבת וכאמרם בסנהדרין (מ"ו א'): "מעשה באחד שרכב על הסוס בימי יוונים והביאוהו לבית דין וסקלוהו", וכן ענין הפריצות וההוללות דבני יון וכאמרם בסנהדרין שם: "ומעשה באחד שהטיח באשתו תחת התאנה והלקוהו", וגם זה היה בזמן יון ע"ש, וזה גם תקנת בית חשמונאים שישראל הבא על הגויה חייב משום נשג"ז (עבודה זרה ל"ז ב'), והיינו כדתנן במסכת מדות (פ"ב מ"ג): "י"ג פרצות היו שם בסורג שפרצום מלכי יון וחזרו וגדרום וגזרו כנגדם י"ג השתחוואות", (ועיין תוספת יום טוב שם), דקלקול יון גדרו בני חשמונאים, דכנגד יון חושך עמדו בית חשמונאי הכהנים המסלקים החשכה והמדליקים המנורה זו אורה וזו תורה, המעידים לכל באי עולם כי השכינה שורה בישראל, זה הנלע"ד בס"ד.

מילואים

בדברינו (לעיל אות ו') הארכתי בס"ד להראות דמלכות יון נמר נקראה, ונמר הוא ממזר מאריה וחזיר, כמו שכתבו רבותינו הראשונים שהבאנו שם, וממזר ענינו חוצפה עזות וגסות, [ועיין זהר ח"א (דקי"ה רע"א במדרש הנעלם) שאין גבור ופריץ ועריץ כמו הממזר, ע"ש], וזאת בחינת יון, עיין בדברינו שם בארוכה.

ולבן אמרו ז"ל במסכת אבות (ספ"ה) על הנמר שהוא עז, וכן על הכלב אמרו במסכת ביצה (כ"ה ב'): "שלשה עזין הם כלב בחיות", ומקרא מלא הוא בספר ישעיה (נ"ו י"א): "והכלבים עזי נפש", ובמדרש שמות רבה (פמ"ב ס"ט) אמרו כלב חצוף הוא, וכן הוא במדרש תנחומא (פרשת פקודי ס"ג), ובחינת עז היא ממש בחינת חצוף ודוק. וראה זה פלא בתוספתא מסכת יבמות (פ"ג ה"ג): "שאלו את רבי אליעזר ממזר מהו לירש, אמר להם מהו לחלוץ וכו', אמרו לו מהו לגדל כלבים, אמר להם מהו לגדל חזירים", הרי הזכירו הן ממזר והן חזיר והן כלב ודוק.

והנני להוסיף שהעירוני לדברי הרמ"ע ז"ל בספרו המופלא עשרה מאמרות (מאמר חיקור דין ח"ג פ"ו) שכתב: "וידוע שמבין הכלב והלביאה נולד הנמר וכו', ויש גם נמר הנולד מן הלביאה הנרבעת לאונסה לחזיר היער", ועיין במפרש יד יהודה שם.

ומצאתי לרבינו בחיי ז"ל בפירושו לתורה ויקרא (ספ"ז ל"ח ושם י"א ד') שכתב: "כשהזכיר הכתוב חזיר אף הכלב בכלל, שהרי הוא כמותו שאינו מעלה גרה אבל פרסותיו סדוקות, וכן הנביא המשילם זה לזה והוא שאמר זובח השה עורף כלב מעלה מנחה דם חזיר", ומפורש דכלב בכלל חזיר, וכבר כתב כן הרד"ק ז"ל בפירושו לישעיה (ס"ו ג') ובספר

דבי אתונא, ומהר"ל ז"ל בביאורי לאגדות סוטה (ט"ל א') כתב: "ששים אותיות בברכת כהנים נגד ששים גיבורים סביב לה מכח הגבורה הזאת מתאוה הקב"ה לברכת כהנים", ועוד עיין לו בביאוריו לאגדות גיטין (נ"ז א') וסנהדרין (ז' א'), הרי לנו שאף הכהנים בבחינת ששים ויבראו גבורי יון דבני ששים הם, ויפלו ביד בני לוי הכהנים דזו בחינתם וכמשנ"ת דוק והבן.

ועם דברינו לעיל (אות ג') דבני יון הגיבורים לחמו דייקא עם תורה שבעל פה, יובן היטב דנפילתם היתה ביד הכהנים בני לוי שהרי עליהם נאמר כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, ואומר תורת אמת היתה בפיהו (מלאכי ב' ו' וד'), שהם מעתיקי השמועה פה אל פה מדור לדור, ותורה שבעל פה עצמה היא בחינת גבורה כאומרם בתקוני זהר (בהקדמה ד"א ע"ב): "תורה שבכתב איתיהיב מימינא וכד אתנטילת מגבורה אתקריאת תורה שבעל פה דהכי אוקמוה תורה שבעל פה מפי הגבורה ניתנה, ולא יכיל למיקם בה אלא גבור במלחמתה של תורה גבור ביצרו", ועיין בכל מה שציין הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בתורה וחיים (מערכת ח' אות פ"ב) וצרף לכאן, ועיין בדברינו (בהערה י"ט) וצרף לכאן והבן היטב. [ועיין בחיבורי הנכחי לעיל (סוף סימן י' ד"ה ודע) ולקמן (סימן כ') וסימן כ"א וסימן כ"ז אות ב' ד"ה וראיתי] ע"ש].

ובזה נתבאר בס"ד מעט מעומק חכמת חז"ל בנוסח מטבע ברכת על הנסים. והשי"ת יזכנו לגאולה השלימה, ונזכה בקרוב לראות מהרה בתפארת עוזו בהעביר גלולים מן הארץ, ולתקן עולם במלכות שדי, ואז נגמור בשיר ממזמור חנוכת המזבח, כן יהי רצון אמן.

נגח חזירים", ורש"י תענית (ד' א') כתב "דבר טמא, כלב או חזיר" עכ"ל, ובמדרש תנחומא (פרשת בחקותי סימן ה'): "אילו יצא מביתו כלב או חזיר", וכך הגירסה במדרש חופת אליהו ע"ש, ובספר אוצר המדרשים (מדרש אלה אזכרה דף ת"מ): "ויצאה מבית הטבילה פגע בה כלב אחד חזרה וטבלה פעם שנית פגע בה חזיר", ועוד שם באוצר המדרשים (מדרש היכלות רבתי דף קי"א): "והילכתי אותו בבית להקת חזירים וכלבים", ודוק היטב. ועיין בספר מגלה עמוקות (פרשת קרח דכ"ה ע"א ואילך) מגדל כלבים כמגדל חזירים, ועיין עוד מגלה עמוקות מהדור"ת מכת"י (פרשת מקץ אופן ט"ז דף קפ"ה), ע"ש.

ולפי האמור דבחנית יון היא בחינת נמר, שהוא עז וחצוף כיון דממזר הוא, מה נפלאים הדברים הפלא ופלא, דעיין לחכם השלם הגאון הרמד"ל ז"ל בספרו מעריך (ערך אלכסנדר דכ"ח ע"א) שכה הביא וכתב: "אלכסנדר מלך יון נקרא כן לפי שלא היה בן לאביו, כי פליפ אביו הלך למלחמה, ונקטיניבור המצרי בא על אמו על ידי כשפים, וכשחזר פליפ קרא שם הבן אלכסנדר, רוצה לומר החליפה בעל, אלכס פירושו החליפה, אנדרא פירושו בעל" ע"כ, ועיין לגאון חיד"א ז"ל בספרו כסא דוד (דל"ו ע"ג), ובספר בני יששכר (חודש ניסן מאמר טיול בפרדס דרוש י' בהגהה דס"ז ע"ג) ע"ש. [והדברים שכתב שם בשם יוסיפון, צל"ע].

הרי לנו שראש וראשון למלכות יון הוא המלך אלכסנדר, שממנו ומכוחו נהייתה יון לאומה המולכת בכיפה ועיין תוספות מגילה (י"א א'), ולמהר"ל ז"ל בבאר הגולה (באר הששי דף קל"ג), הוא עצמו ממזר היה, וממזרים העמיד, כמו שהבאתי בגוף דבריני שם ממדרש עשר גלויות: "בא אלכסנדר מוקדון ומלך י"ב שנה ומת, ועמדו אחריו ארבעה ממזרים שהיו

השרשים (ערך פרס). ואם כן מכאן מקור נפתח לדברי הרמ"ע ז"ל דהנמר ממזר הן מכלב ואריה, והן מחזיר ואריה, כיון דכלב ואריה בני חדא ביקתא אינן ומין במינו הוא ודוק היטב. נויש להתיישב בחידוש זה מדברי התנאים (רפ"ח דכלאים), ועיין היטב בדברי הרב החזקוני ז"ל דברים (י"ד ו') ושו"ת שואל ומשיב מהדורה רביעאה ח"ג (סימן פ"ו דס"א ע"ב), ודוק היטב].

ועם האמור נפתחים לנו שערי אורה בדברות חז"ל בתלמודים ובמדרשים, שכורכים כלב עם החזיר, כגון במסכת כלאים (פ"ח מ"ה): "רבי מאיר אומר, כלב מין בהמה, חזיר מין בהמה", ובתלמוד מסכת ברכות (כ"ה א'): "לא יקרא אדם קריאת שמע לא כנגד צואת כלבים ולא כנגד צואת חזירים", ובמסכת שבת (קנ"ה ב'): "נותנין מזונות לפני כלב ואין נותנין מזונות לפני חזיר, ומה הפרש בין זה לזה זה מזונותיו עליך, וזה אין מזונותיו עליך" ועוד שם: "אמר רב פפא לית דעניא מכלבא ולית דעתיר מחזירא", ובמסכת פסחים (קי"א א'): "שלשה אין ממצעין ולא מתמצעין, ואלו הן הכלב והדקל והאשה, ויש אומרים אף החזיר", ובמסכת בבא קמא (י"ט ב'): "כלב שליך את השמן, וחזיר שאכל חתיכה של בשר משלמין נזק שלם", וכן הוא בירושלמי מסכת בבא קמא (ד"ב ע"א), ועוד במסכת בבא קמא (ע"ט ב'): "אין מגדלין חזירין בכל מקום ולא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת", ועוד שם שם (פ' א'): "גר שנפלו לו כלבים וחזירים בירושתו", וכן הוא בתוספתא שם בבא קמא (פ"ח ה"ד וה"ה), ועוד שם בבא קמא (פ"ג א'): "תניא רבי אליעזר הגדול אומר המגדל כלבים כמגדל חזירים, למאי נפקא מינה למיקם עליה בארור", ובירושלמי מסכת בבא קמא (די"ט א'): "ביום שני נגח כלבים, ביום שלישי

אין לך אומה שהיא שטופה בעולם בדברים מכוערין ודברים שאינן ראויין וחשודין בכשפים ובזימה אלא מצרים לבד", הרי שבפרט באלכסנדריה של מצרים היה מצוי ענין הכישוף, כמפורש בסנהדרין (ס"ז ב'): "זעירי איקלע לאלכסנדריה של מצרים זבן חמרא, כי מטא לאשקוייה מיא פשר וקם גמלא דוסקניתא, אמרו ליה אי לאו זעירי את לא הוה מהדרינן לך, מי איכא דזבין מידי הכא ולא בדיק ליה אמיא", ודוק.

ובן הא דקלקול דעריות מצוי היה באלכסנדריה של מצרים, מצינו לכן הרבה עדויות, ואבוהון דכולהו מאמר רבותינו במדרש רבה אסתר (פ"א ס"ז): "עשרה חלקים של זנות בעולם, תשעה באלכסנדריה, ואחד בכל העולם", ועיין גם ירושלמי קידושין (פ"ג ה"ב ד"מ סע"ב): "רבי תנחום בר פפא שלח שאל לרבי יוסי תרין עובדין מן אלכסנדריה, אחד בפנויה ואחד באשת איש. באשת איש שלח כתב ליה לא יבוא ממזר בקהל ה', בפנויה שלח כתב ליה מבידן אתם שאין אתם מוזהרין על בנות ישראל הקדישות", ועיין במפרשים, ובבבלי בבא מציעא (ק"ד א'): "תניא אנשי אלכסנדריה היו מקדשין את נשותיהם ובשעת כניסתן לחופה באין אחרים וחוטפים אותם מהן ובקשו חכמים לעשות בניהם ממזרים, אמר להן הלל הזקן הביאו לי כתובת אמכם, הביאו לו כתובת אמן ומצא שכתוב בהן לכשתכנסו לחופה הוי לי לאינתו, ולא עשו בניהם ממזרים", ודוק היטב.

וכבר זכינו לייסד בחיבורינו דרופתקי דאורייתא ח"ב (דף ס"ז) דכישוף וזנות הם תרי רעין דלא מתפרשין ובהדי הדדי נפקו ואזלו, דחד בני ביקתא נינהו, ופסוקים מלאים הם, כמו בספר מלכים ב' (ט' כ"ב): "עד זנוני

משעבדים את ישראל עד שבאו בני חשמונאים והרגו ממזרים ונטלו המלכות מהם", כי זו בחינת יון נמר ממזר, זד עז פנים, וכאשר כתבתי שם בגוף דברינו, וזה נפלא בס"ד.

ועם האמור מבין אני גם לשון רבותינו ז"ל בדוכתינן סגיאין אלכסנדריה של מצרים, כמו שאמרו ביומא (ל"ח א'), וסוכה (נ"א ב') ויבמות (פ' א') וכתובות (כ"ה א'), ועוד הרבה, דרמזו יש כאן אלכסנדר והוא בא ממצרים, כי אביו איש מצרי היה, וכמשנ"ת, ועיין סנהדרין (צ"א א') שבני מצרים באו לפני אלכסנדר בטענות על ישראל, ויש לפרש דלא בכדי באו דייקא אל אלכסנדר אלא משום שבעורקיו זרם דם מצרי מצד אביו, ומיין במינו היו ודוק היטב. [אבל שם גם נזכרו בני אפריקי ובני ישמעאל וקטורה שבאו לפני אלכסנדר].

והנה אלכסנדריה של מצרים נוסדה על ידי אלכסנדר מוקדון כמאמרם במדרש בראשית רבה (פכ"ג ס"א) ושם במתנות כהונה, והיא באה מכוחו של ממזר הנולד מאיש מצרי על ידי כשפים, כנ"ל מדברי הגאון רמד"ל ז"ל, וקיימא לן כח הפועל בנפעל כידוע ועיין מהרש"א בבא מציעא (פ"ה א') ולרבינו הגדול הגר"א ז"ל בלקוטים ונדפס בראש ביאורו לספר תקוני זהר (דבור המתחיל ועלו בחקלא), ובספר אבן שלמה (פרק ה' הערה ג') ע"ש, ולכן באלכסנדריה של מצרים מצוי מאד היה הן ענין הכישוף, והן מצוי היה ענין הזנות והערויות, דקרנא דמייסד העיר הוא אלכסנדר ושעל שמו נקראה, קבור בה, ותולדותיו כיוצא בו, ושמה קא גרים ומגרמיה נפת, וכח הפועל בנפעל ודוק.

ובס"ד אבאר הדברים היטב, והנה אם רז"ל אמרו בכללות עשרה קבין כישוף ירדו לעולם ותשעה נטלה מצרים (קידושין מ"ט ב'), ובמדרש תנא דבי אליהו רבה (פרק ח'): "אמרו

ע"ש, והארכת הרבה במקומו בביסוס הדבר עם עוד הרבה ראיות בס"ד, ולכן באלכסנדריה של מצרים היו מצויים הן קלקול דכשפים והן דעירות ודוק היטב.

ובן עם האמור ימתק ויובן מה שמצינו בדברות חז"ל על החזירים שהיו מגדלים דייקא באלכסנדריה של מצרים כמאמרם בסנהדרין (צ"ג א') ובכורות (כ"ח ב'), דזו בחינת יון כאשר נתבאר בגוף דברינו בארוכה, ומעניין הדבר מה שמצאתי במדרש תהלים (פ"פ ס"ו): "מעשה היה בשלטון אחד שדן ביום אחד כשפנין ונואפין ורצחנין, אמר לסנקליטוס שלו שלשתן עשיתי בלילה אחת, הוי יכרסמנה חזיר מיער", הרי דנקטו לקלקול דכשפים ועריות, וסיימו בקרא דיכרסמנה "חזיר" מיער, והבן היטב לפי דרכינו, וזה מה שרצינו לבאר כאן, ועוד חזון למועד בעזר האל וישועתו.

איזבל אמך וכשפיה הרבים", ובספר נחום (ג' ד'): "מרב זנוני זונה טובת חן בעלת כשפים, המכרת גוים בזנוניה ומשפחות בכשפיה", ובספר מלאכי (ג' ה'): "וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים", ובסוטה (מ"ח א'): "הכשפים והזנות נטלו את הכל", וכן הוא בדברי מדרש תנא דבי אליהו שהבאתי לעיל, ובמדרש ויקרא רבה (פכ"ג ס"ז): "בעלי זנות בעלי כישוף", ועוד שם (פל"א ס"ד): "דבר של ערוה דבר של כשפים", וכן הוא במדרש דברים רבה (פ"ב ס"ו) ובזה תבין עומק מאמר רז"ל שבת (ל"ג סע"א): "תנו רבנן שלשה מיני הדרוקן הן של עבירה, ושל כשפים" וכו', ועבירה היינו עריות כידוע עיין בחיבורי דרופתקי דאורייתא ח"ב (דף ס"א) [ובחיבורי הנכחי לעיל (אות ז' הערה ל"א) ע"ש], ולכן כישוף צריך לעריות כמאמר רז"ל בספר הזהר הקדוש ח"ב (דרס"ד ע"א) גבי בלעם ואתונו

גיל עשית גדול וקדוש בעולם

בשמחה רבה הננו לבשר
על הוצאתו לאור של הספר

מגיד דבריו ליעקב

חנוכה

אוצר כלום ונפלא
משיחותיו וכתביו וחידושיו של רבינו
הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת כף החיים

בלולים במאות ידיעות
חדשות, חידושי
הלכה וביאורים
בעל הניסים
ועוד ועוד

ניתן להשיג:
בחנויות הספרים
המובחרות
בישיבת כף החיים
או בפלאפון מספר
0548542164

אוצר מאמרים מתקנים מדבש
ונופת צופים, לקחי מוסר
ודעות, שזורים בעובדות
והנהגות הלכות
והליכות,

בית יעקב

קחי ברכה